Turinys

Autorių komentaras **2**

Lietuvos studentų sąjungos veikla aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems srityje 3

Tyrimas ,,Neįgalūs studentai Lietuvos aukštosiose mokyklose 2008–2009 akademiniais mokslo metais“ 4

Konferencija ,,Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: įtrauktis į aukštąjį mokslą ir darbo rinką“ 18

Serge'as Ebersoldas: ,,Negalia aukštajame moksle: pagrindinis ekonomikos augimo ir socialinio sutelktumo veiksnys“ 19

Alanas Hurstas: ,,Įtraukiančio aukštojo mokslo ir aukštos kokybės politikos kūrimas bei paslaugų teikimas neįgaliems studentams“ 26

Amanda Watkins: ,,Aukštojo mokslo prieinamumas visiems studentams – prabanga ar pareiga?“ 33

Neįgalieji apie studijas Lietuvoje 39

Jūratė Ruškė (Šiaulių universitetas) 39

Edmundas Vaitelis (Vytauto Didžiojo universitetas) 43

Donatas Počėsiūnas (Vilniaus dailės akademija) 45

Robertas Šimonis (Vilniaus universitetas) 48

Studentų savivaldos neįgaliesiems 50

Klaudija Kionies (Klaipėdos universiteto Studentų atstovybė) 50

Rūta Kupčinskaitė (Vytauto Didžiojo universiteto Studentų atstovybė) 53

Aleksandra Suchova (Kauno technologijos universiteto Studentų atstovybė) 56

Apie Lietuvos studentų sąjungą 57

Priedai 58

Autorių komentaras

Lietuvos studentų sąjunga (LSS) Jums pristato savo trečiąjį leidinį aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems tema per pastaruosius ketverius metus. Tik šį kartą mes jau simboliškai nebeklausiame: ,,Ar aukštasis mokslas prieinamas neįgaliajam Lietuvoje?" Pastebime, kad atvirumas skirtingų poreikių žmonėms Lietuvos aukštajame moksle pamažu tampa nediskutuotina reikiamybe. Būtent dėl to siūlome kiek kitokią, t. y. platesnę, pašnekesio temą, kuri orientuoja ieškoti konkrečių veikimo būdų ir galimybių PAKELIUI Į PRIEINAMAS STUDIJAS NEĮGALIESIEMS LIETUVOJE.

Amanda Watkins, Europos specialiųjų poreikių švietimo agentūros direktoriaus pavaduotoja, kalbėdama apie ateitį, kaip turėtų būti teikiamos paslaugos neįgaliems studentams, išskiria tris etapus. Pirmasis, trumpalaikis tikslas – darbuotojų, atsakingų už neįgaliųjų studentų reikalų koordinavimą, teikiamos specialios paslaugos neįgaliesiems; antrasis, vidutinės trukmės – atsakomybės perleidimas dėstytojams; ir trečiasis, ilgalaikis tikslas – pagalba neįgaliesiems tampa savaime suprantama ir nebelieka specialių darbuotojų.

Šiame leidinyje akcentuojame siekį neapsiriboti tokiomis atvirumo apraiškomis kaip naujos rampos, naujutėlaičiai liftai arba pakeliami stalai auditorijose. Kartu siūlome sutelkti dėmesį į studijų galimybes ne tik judėjimo negalią turintiems, bet ir akliesiems, klausos negalią turintiems studentams. Taip pat keliame klausimą, kaip aukštosioms mokykloms tapti atviroms įvairovei ir galinčioms individualizuoti studijų procesą neįgaliesiems? Skatiname svarstyti, kaip galime įtraukti neįgaliuosius studentus dalyvauti akademiniame gyvenime ir gyvenamosios vietovės, visos visuomenės veikloje?

Leidinyje trumpai apžvelgiame ir LSS pastarųjų metų veiklą, daugiau dėmesio skirdami tyrimui apie neįgaliųjų studentų padėtį aukštosiose mokyklose 2008–2009 akademiniais mokslo metais. Norėdami pabrėžti galimas analizuojamos srities tolesnių pokyčių kryptis, pateikiame negalios srities ekspertų – Serge'o Ebersoldo, Alano Hursto ir Amandos Watkins ištraukas iš pranešimų, kurie buvo skaityti LSS organizuotoje tarptautinėje konferencijoje. Kaip prasmingą viso leidinio iliustraciją pateikiame neįgalių studentų pasakojimus apie jų patirtis aukštosiose mokyklose. Galiausiai, pristatome šio leidinio naujovę – aprašą „Studentų savivaldos neįgaliesiems", kur bus pristatomos veiklos negalios tematika, inicijuojamos ir vykdomos studentų.

Taigi keliaujame su viltimi į ateitį ir tikimės, kad mums visiems PAKELIUI.

Lietuvos studentų sąjunga

Lietuvos studentų sąjungos (LSS) veikla aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems srityje

VEIKLA	METAI
• Prisidėta prie ESDON (angl.: European Student Disability Officers' Network) – Europos studentų su negalia koordinatorių tinklo – sukūrimo. • Tyrimas „Neįgalieji aukštajame moksle" (vykdomas). • Kreipimasis dėl tinkamų sąlygų sudarymo neįgaliesiems dalyvauti bendrajame priėmime į šalies aukštąsias mokyklas. • Seminaras „Diskriminacija aukštajame moksle". • Diskusija „Neįgalieji aukštajame moksle: situacija ir galimybės". • Tyrimas „Studentai su negalia Lietuvos aukštosiose mokyklose 2008–2009 akademiniais mokslo metais". • Kreipimasis dėl finansinės pagalbos priemonių teikimo neįgaliesiems, studijuojantiems aukštosiose mokyklose, tobulinimo. • Kreipimasis dėl netinkamo Jungtinių Tautų konvencijos vertimo.	2009
• Europos studentų sąjungoje (ESU) veiklą pradėjo LSS ir partnerių iš Belgijos inicijuota darbo grupė neįgalių studentų problemoms spręsti. • Seminaras „Studijų prieinamumas neįgaliesiems mano aukštojoje mokykloje". • Tarptautinė konferencija „Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: inkliuzija į aukštąjį mokslą ir darbo rinką". • Seminaras „Kelyje į studijas visiems: pirmas žingsnis – švietimas".	2008
• Leidinys „Ar Lietuvoje aukštasis mokslas prieinamas neįgaliajam?" (2-oji laida). • Tarptautinis seminaras „Skirtumų galia – bendrume. Neįgalus studentas aukštajame moksle: privilegija ar teisė?" • Lygių galimybių tyrimas Jungtinėje Karalystėje. • Tyrimas „Studentai su negalia Lietuvos aukštosiose mokyklose 2007–2008 akademiniais mokslo metais".	2007
• LSS programa („Aukštasis mokslas visiems") ir veiksmų planas. • Studija „Neįgalių studentų konsultavimo centras ir jo diegimo galimybės". • Leidinys „Ar Lietuvoje aukštasis mokslas prieinamas neįgaliajam?" • Konferencija „Ar aukštasis mokslas prieinamas neįgaliajam?" • Susitikimai su neįgaliais moksleiviais. • Mokymai studentų savivaldoms „Studentų atstovybė arčiau neįgaliųjų".	2006
• Vizitai po aukštąsias mokyklas. • Tyrimas „Studentai su negalia Lietuvos aukštosiose mokyklose 2005–2006 akademiniais mokslo metais". • Tyrimas „Neįgalių moksleivių poreikis studijuoti aukštosiose mokyklose".	2005

Tyrimas

„Neįgalieji studentai Lietuvos aukštosiose mokyklose 2008–2009 akademiniais mokslo metais“

Tyrimo apklausa buvo vykdoma 2009 m. kovo–balandžio mėnesiais. Aukštosioms mokykloms buvo išsiųstos anketos, kurias buvo galima pildyti internete arba Word dokumente.

Iš viso Lietuvoje tuo metu buvo 50 aukštųjų mokyklų, kurios juridiškai įregistruotos ir pripažintos Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM). Prašymai dalyvauti apklausoje buvo išsiųsti 49 valstybinėms ir privačioms aukštosioms mokykloms, iš kurių 43 pateikė tyrimo atsakymus. Iš atsakymus pateikusių aukštųjų mokyklų anketų buvo matyti, kad 35-iose jų studijuoja neįgalių studentų.

1. NEĮGALŪS STUDENTAI AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

2008–2009 akademiniais mokslo metais Lietuvos aukštosiose mokyklose studijavo 980 neįgalių studentų. Daugiausia neįgaliųjų studijavo bakalauro studijų pakopoje – 58%, magistro – 26%, vientisosiose – 9% ir doktorantūros studijose – 7%. Populiariausios tarp neįgalių studentų buvo dieninės studijos, kuriose studijavo 50% neįgaliųjų, neakivaizdinėse – 27% ir vakarinėse – 7%. Duomenys rodo, kad Lietuvos aukštosiose mokyklose studijavo panašus skaičius neįgalių vyriškosios ir moteriškosios lyties studentų, atitinkamai 51% ir 49%.

Vilniaus aukštosiose mokyklose studijavo – 447 neįgalūs studentai, Kauno – 268, Klaipėdos – 44 ir Šiaulių – 110. Valstybiniuose ir privačiuose universitetuose studijavo 632 neįgalieji, o valstybinėse ir privačiose kolegijose – 348 neįgalieji. Daugiausia neįgalių studentų studijavo šiose aukštosiose mokyklose: Vilniaus universitete – 114, Kauno technologijos universitete – 87, Vilniaus teisės ir verslo kolegijoje – 82, Vytauto Didžiojo universitete – 79, Šiaulių ir Vilniaus Gedimino technikos universitetuose po 64.

37% apklaustų neįgalių studentų dalyvauja aukštųjų mokyklų studentų organizacijų veikloje, mokslinėje veikloje – 19%, sprendimų priėmimo procesuose dėl studijų neįgaliesiems sąlygų gerinimo – 16%. Neįgalaus studento aktyvumo pavyzdžiu gali būti Kauno kolegijoje grupės seniūnu esantis neįgalus studentas.

2. STUDIJŲ PRIEINAMUMAS NEĮGALIESIEMS LIETUVOS AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

Sąlygų sudarymas neįgaliesiems studijuoti aukštosiose mokyklose

19-oje aukštųjų mokyklų yra pritaikyta aplinka studijuoti žmonėms, turintiems judėjimo negalią, regos negalią turintiems – 4-iose (Vilniaus, Šiaulių kolegijose, Vilniaus ir Mykolo Romerio universitetuose), klausos negalią – 7-iose (Vilniaus universitete, Lietuvos kūno kultūros ir Vilniaus dailės akademijose; Vilniaus, Panevėžio, Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijose); judėjimo negalią turintiems žmonėms pritaikyta 10 studentų bendrabučių (Lietuvos veterinarijos, Lietuvos kūno kultūros, Vilniaus dailės akademijose; Lietuvos žemės ūkio, Klaipėdos, Kauno technologijos, Šiaulių, Mykolo Romerio universitetuose). 7-iose aukštosiose mokyklose yra įsteigtas specialus neįgalių studentų koordinatoriaus etatas (Vilniaus, Vilniaus teisės ir verslo, Šiaulių kolegijose; Šiaulių, Vilniaus, Kauno technologijos universitetuose, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje). Specialiosios paslaugos neįgaliesiems yra taikomos 13-oje aukštųjų mokyklų. Neįgaliųjų studentų poreikių analizė yra vykdoma 16-oje aukštųjų mokyklų, karjeros klausimais yra konsultuojama 13-oje aukštųjų mokyklų, švietimo akcijos neįgalumo temomis akademinei bendruomenei yra organizuojamos tik 3-ose aukštosiose mokyklose.

Daugelis aukštųjų mokyklų atstovų teigė, kad jų aplinka studijuoti žmonėms su judėjimo negalia yra pritaikyta tik iš dalies, t. y. yra įrengtos nuovažos, pritaikyti sanitariniai mazgai ir kelios auditorijos ar fakultetai. Pavyzdžiui, Vilniaus universitete rengiamas elektroninių knygų kopijų patalpinimas ir prieigos sukūrimas regos negalią turintiems studentams. Vilniaus Gedimino technikos universitete neįgalių studentų koordinatoriaus nėra, tačiau šios pareigos yra paskirtos kaip papildomos kitiems darbuotojams. Lietuvos kūno kultūros akademijoje yra organizuojamos sporto ir fizinio ugdymo pratybos neįgaliesiems. (1 lentelė)

Paslaugos neįgaliems studentams aukštosiose mokyklose

Lietuvos aukštosiose mokyklose yra teikiamos įvairaus pobūdžio paslaugos. Populiariausiomis paslaugomis galima laikyti konsultacijas studijų klausimais – 25-iose aukštosiose mokyklose, tarpininkavimą tarp neįgalaus studento ir administracijos – 24-iose, studijų plano individualizavimą – 20-yje, egzaminų laiko pratęsimą ir neįgalių studentų kuravimą – 19-oje, studijų medžiagos pateikimą alternatyviu formatu – 16-oje.

Mažiau paplitusios paslaugos yra konsultavimas karjeros klausimais, paskaitų tvarkaraščio sudarymas, atsižvelgiant į neįgaliųjų poreikius, paruošiamieji kur-

sai, norintiems studijuoti aukštojoje mokykloje, gestų vertėjo pagalba, įgarsinama studijų literatūra ir savigalbos grupių organizavimas.

Pasirinkti variantai „kita“ buvo šie: Vytauto Didžiojo universitete yra sudarytos sąlygos palydovams dalyvauti paskaitose ir gyventi kartu bendrabučiuose. Vilniaus pedagoginiame universitete palydovo paslaugas neįgaliai studentei atlieka bendrakursiai. VšĮ „Mažoji teatro akademija“ prie Lietuvos muzikos ir teatro akademijos dalyvauja ir padeda įgyvendinti „Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003–2012 metais programą“. Europos humanitariniame universitete yra sumažinamas mokestis už mokslą.

Iki šiol dar nei vienoje Lietuvos aukštojoje mokykloje nėra teikiamas pavėžėjimas specialiuoju transportu, palydovo ar skaitovo pagalba. (2 lentelė)

Atsakomybė už neįgalių studentų reikalų koordinavimą aukštosiose mokyklose

Lietuvos aukštosiose mokyklose neįgalių studentų reikalus koordinuoja ir problemas sprendžia skirtingas pareigas einantys darbuotojai. Nurodoma, kad 13-oje aukštųjų mokyklų už neįgalių studentų reikalų koordinavimą yra atsakingi neįgalių studentų koordinatoriai. 10-yje aukštųjų mokyklų neįgaliųjų problemas sprendžia dekanai, 6-iose katedrų vedėjai, 4-iose dirba Studentų atstovybės nariai, 5-iose aukštosiose mokyklose atsakingo asmens nėra. Kai kuriose aukštosiose mokyklose yra atsakingų asmenų kiekviename fakultete.

Taip pat yra atvejų, kai už finansinės pagalbos teikimą neįgaliesiems yra atsakingi studijų skyrių darbuotojai, o neįgalių studentų reikalus koordinuoja prodekanai, fakulteto administracijos darbuotojai, direktoriaus pavaduotojai, Darbo saugos ir sveikatos skyriaus darbuotojai, Studentų atstovybių nariai.

1 pav. Atsakomybė už neįgalių studentų reikalų koordinavimą

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Studentų su negalia koordinatorius	13	21
2. Dekanai	10	16
3. Katedrų vedėjai	6	10
4. Studijų direktorius	1	2
5. Studentų atstovybės savanoriai	4	7
6. Atsakingo asmens nėra	5	8
7. Kita	22	36
Iš viso	61	100.00%

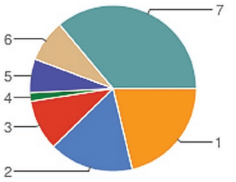

1 Lentelė. Sąlygų sudarymas neįgaliesiems studijuoti Letuvos aukštosiose mokyklose

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Pritaikyta fizinė aukštosios mokyklos aplinka judėjimo negalią turintiems žmonėms	19	18
2. Pritaikyta fizinė aukštosios mokyklos aplinka regos negalią turintiems žmonėms	4	4
3. Pritaikyta fizinė aukštosios mokyklos aplinka klausos negalią turintiems žmonėms	7	7
4. Pritaikyti studentų bendrabučiai judėjimo negalią turintiems žmonėms	10	9
5. Įsteigtas specialus studentų su negalia koordinatoriaus etatas	7	7
6. Teikiamos specialios paslaugos studentams su negalia	13	12
7. Organizuojami mokymai / švietimo akcijos neįgalumo temomis akademinei bendruomenei	3	3
8. Vykdoma studentų su negalia poreikių analizė	16	13
9. Konsultuojama karjeros klausimais	13	12
10. Kita	15	15
Iš viso	107	100.00%

2 Lentelė. Paslaugos neįgaliems studentams aukštosiose mokyklose

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Studijų plano individualizavimas	20	12
2. Paskaitų tvarkaraščio sudarymas atsižvelgiant į neįgaliųjų poreikius	14	8
3. Egzaminų laiko pratęsimas	19	11
4. Studijų medžiagos pateikimas alternatyviu formatu (elektroniniu, Brailio raštu, padidintu šriftu)	16	9
5. Įgarsinama studijų literatūra	1	1
6. Pavėžėjimas pritaikytu transportu	0	0
7. Palydovo pagalba	0	0
8. Skaitovo pagalba	0	0
9. Gestų vertėjo pagalba	3	2
10. Konspektuotojo pagalba	0	0
11. Neįgalių studentų kuravimas	19	11
12. Konsultacijos studijų klausimais	25	15
13. Konsultavimas karjeros pasirinkimo klausimais	15	9
14. Tarpininkavimas tarp neįgalaus studento ir administracijos darbuotojų	24	13
15. Savigalbos grupių organizavimas	1	1
16. Paruošiamieji kursai, norintiems studijuoti aukštojoje mokykloje	3	2
17. Kita	10	6
Iš viso	170	100.00%

Lėšos neįgaliųjų studijų sąlygoms gerinti

Didžioji dalis aukštųjų mokyklų (48%) nurodė, kad studijų sąlygos neįgaliesiems yra gerinamos iš pačios aukštosios mokyklos lėšų. Iš Švietimo ir mokslo ministerijos lėšų sąlygas gerinančios nurodė 15% aukštųjų mokyklų, iš Europos struktūrinių fondų – 10%, privačių fondų – 4%.

Nurodyti buvo ir papildomi finansavimo šaltiniai. Daugelis aukštųjų mokyklų paminėjo Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) finansinę paramą neįgaliesiems. Marijampolės kolegija yra remiama Marijampolės savivaldybės, Europos humanitarinis universitetas yra remiamas Europos humanitarinių universitetų Pasitikėjimo fondo („European humanities university TRUST FUND“)

2 pav. Lėšų šaltiniai neįgaliųjų studijų sąlygoms gerinti

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Aukštosios mokyklos	25	48
2. Švietimo ir mokslo ministerijos	8	15
3. Europos struktūrinių fondų	5	10
4. Privačių fondų	2	4
5. Kita	12	23
Iš viso	52	100.00%

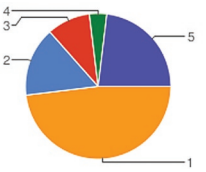

Sąlygų studijuoti neįgaliesiems vertinimas

21 aukštoji mokykla sąlygas studijuoti neįgaliems studentams vertina vidutiniškai, 9 – gerai (Šiaulių universitetas, Lietuvos veterinarijos akademija, VU Tarptautinio verslo mokykla; Utenos, Klaipėdos, Klaipėdos verslo ir technologijų, Stasio Šalkauskio, Kauno ir Kolpingo kolegijos), o 3 – labai gerai (Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus verslo ir teisės kolegija, Vakarų Lietuvos verslo kolegija).

Kaip vieną iš didžiausių trukdžių gerinant studijų sąlygas neįgaliesiems aukštosios mokyklos įvardijo lėšų stygių – 62%, mažiau svarbi buvo informacija, kaip reikėtų gerinti studijų sąlygas neįgaliesiems – 19%, o kvalifikacijos stoką įvardijo 8%.

Planai, susiję su neįgalių studentų problemų sprendimu aukštosiose mokyklose

Kalbant apie aukštųjų mokyklų planus, susijusius su studijų sąlygų gerinimu neįgaliesiems, 20 aukštųjų mokyklų ketina vykdyti neįgaliųjų studentų po-

reikių analizę, 12 ketina pritaikyti aplinką judėjimo negalią turintiems žmonėms, po 8 aukštąsias mokyklas rengiasi pritaikyti aplinką regos negalią turintiems asmenims, organizuoti neįgalių studentų ir aukštosios mokyklos administracijos susitikimą. 5 aukštosios mokyklos ketina pritaikyti aplinką klausos negalią turintiems žmonėms, po 3 – steigti neįgalių studentų koordinatoriaus etatą bei organizuoti mokymus arba konferenciją aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems tema. Vilniaus universitete ketinama kurti darbo grupę, skirtą nagrinėti neįgaliųjų problemas.

3 Lentelė. Planai, susiję su aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems gerinimu aukštosiose mokyklose

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Pritaikyti aukštosios mokyklos fizinę aplinką judėjimo negalią turintiems žmonėms	12	14
2. Pritaikyti aukštosios mokyklos fizinę aplinką regos negalią turintiems žmonėms	8	10
3. Pritaikyti aukštosios mokyklos fizinę aplinką klausos negalią turintiems žmonėms	5	6
4. Pritaikyti studentų bendrabučių fizinę aplinką judėjimo negalią turintiems žmonėms	8	10
5. Steigti neįgalių studentų koordinatoriaus etatą	3	4
6. Vykdyti neįgalių studentų poreikių analizę	20	23
7. Rengti neįgalių studentų ir aukštosios mokyklos administracijos susitikimą	8	10
8. Ketinama kurti darbo grupę neįgalių studentų studijų problemoms spręsti	1	1
9. Rengti lygių galimybių užtikrinimo strategiją neįgaliesiems	0	0
10. Įsigyti kompensacinės technikos neįgaliesiems	2	2
11. Rengti mokymus / konferenciją aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems tema	3	4
12. Kita	14	16
Iš viso	84	100.00%

3. NEĮGALIŲ STUDENTŲ INFORMAVIMAS APIE STUDIJŲ GALIMYBES AUKŠTOSIOSE MOKYKLOSE

Apie studijų galimybes skirtingose Lietuvos aukštosiose mokyklose neįgalieji gali daugiausia sužinoti iš informacijos, pateiktos aukštųjų mokyklų interneto svetainėse – 31%, studijų mugių metu – 27%, specialiuose leidiniuose apie studijų galimybes aukštojoje mokykloje – 19%. Informacija nėra teikiama 9% aukštųjų mokyklų. Papildomai buvo nurodytos šios informavimo priemonės: žiniasklaida, individualus konsultavimas, atvirų durų dienos, susitikimai su moksleiviais, telefonu ir kt.

23% aukštųjų mokyklų bando pritraukti neįgalius studentus savo internetiniuose puslapiuose skelbdamos informaciją apie galimybes tenkinti specialiuosius neįgaliųjų poreikius. 18% aukštųjų mokyklų paminėjo, kad informacija yra skelbiama studijų mugėms skirtuose leidiniuose.

Informacijos apie neįgaliųjų studijų ypatumus poreikis

Norint gerinti studijų sąlygas neįgaliesiems pagal svarbą aukštosioms mokyklos būtų svarbios šios paslaugos: specialūs seminarai ir konferencijos, skirtos nagrinėti aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems klausimus – 27%, specialūs leidiniai – 24%, individualios šios srities specialistų konsultacijos – 20%, mokymai, skirti aukštosios mokyklos darbuotojams apie darbą su neįgaliais studentais – 19%.

4 pav. Informacijos apie neįgaliųjų studijų ypatumus poreikis

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Specialūs seminarai ir konferencijos, skirtos nagrinėti aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems klausimus	19	27
2. Mokymai, skirti aukštosios mokyklos darbuotojams, apie darbą su neįgaliais studentais	13	19
3. Individualios šios srities specialistų konsultacijos	14	20
4. Specialūs leidiniai	17	24
5. Kita	7	10
Iš viso	70	100.00%

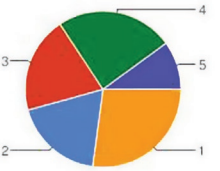

4. NEĮGALIŲ STUDENTŲ MOBILUMAS

Erasmus / Socrates studentų mainų programoje dalyvavo neįgalūs studentai iš 4 aukštųjų mokyklų (Vytauto Didžiojo, Mykolo Romerio universitetų, Vilniaus verslo ir teisės kolegijos, VU Tarptautinio verslo mokyklos). Iš šių aukštųjų mokyklų išvyko po vieną neįgalų studentą. Pusė neįgaliųjų turėjo judėjimo sutrikimų, kiti turėjo vidinių sutrikimų.

Į klausimą, kodėl šiais akademiniais mokslo metais studentai nedalyvavo Erasmus / Socrates studentų mainų programoje, pusė apklaustų respondentų pasirinko atsakymą „kita“, kuriame buvo įvardyta, jog „nebuvo išreikštas poreikis“. 11% aukštųjų mokyklų mano, kad neįgalūs studentai nežino apie tokias galimybes, 8% – aukštosios mokyklos administracija nežino apie studijų sąlygas neįgaliesiems, o 14% neturi nuomonės.

Į Lietuvos aukštąsias mokyklas šiais akademiniais mokslo metais neįgalieji studentai studijuoti pagal Erasmus / Soctares studentų mainų programą nebuvo atvykę. 23% aukštųjų mokyklų mano, kad viena pagrindinių priežasčių yra tai, jog aukštosios mokyklos nėra pasirengusios priimti neįgalių studentų, 11% paminėjo, jog neįgalieji nežino apie tokias galimybes, 27% respondentų neturėjo nuomonės. Didžioji dalis respondentų pasirinko atsakymą „kita“, kur dažniausiai pasitaikantys atsakymai buvo tokie: „Nebuvo pareikštas poreikis“, „Nepakankamas informacijos kiekis apie studijų galimybes Lietuvos aukštosiose mokyklose“. Šiaulių universitetas kaip vieną iš priežasčių išskyrė tai, jog trūksta prieinamo apgyvendinimo vietų ir egzistuoja specialiųjų poreikių patenkinimo nepakankamumas.

5. BENDRADARBIAVIMAS GERINANT STUDIJŲ PRIEINAMUMĄ NEĮGALIESIEMS

26% aukštųjų mokyklų atsakė, kad bendradarbiauja su kitomis aukštosiomis mokyklomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, spręsdamos neįgalių studentų reikalų koordinavimą (Kauno technologijos, Mykolo Romerio, Šiaulių, Vytauto Didžiojo, Vilniaus universitetai, Lietuvos kūno kultūros, Lietuvos veterinarijos akademijos; Marijampolės, Šiaulių, Kolpingo kolegijos). Paminėtina, jog visos aukštosios mokyklos bendradarbiauja su Neįgaliųjų reikalų departamentu prie SADM dėl finansinės paramos teikimo neįgaliesiems.

Marijampolės kolegija bendrauja su kitomis Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, Marijampolės savivaldybe, apskrities administracija, LR Švietimo ir mokslo ministerija, Marijampolės regiono socialinėmis įstaigomis. Kartu dalyvaujama įvairiuose projektuose, stengiamasi padaryti aukštąjį mokslą prieinamą neįgaliesiems.

Šiaulių universitetas bendradarbiauja su Šiaulių kolegijos neįgaliaisiais, kartu organizuoja renginius, dalijasi praktine patirtimi.

Mykolo Romerio universitetas – su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, Vilniaus aklųjų ir silpnaregių mokykla. Yra organizuojami susitikimai, pokalbiai, kviečiama į Atvirų durų dienas, teikiama materialinė parama Vilniaus aklųjų ir silpnaregių mokyklos internato auklėtiniams.

Vilniaus universitetas bendradarbiauja su Vilniaus Gedimino technikos universitetu: dalijamasi darbo su neįgaliais studentais patirtimi, taip pat bendradarbiaujama su Lietuvos studentų sąjunga.

Lietuvos kūno kultūros akademija bendradarbiauja su Šiaulių universitetu, Lietuvos paraplegikų asociacija, neįgaliųjų sporto federacijomis, rekreacijos ir sporto klubais. Kartu yra organizuojami ir vykdomi įvairūs rekreacijos ir sporto renginiai skirtingas negalias turintiems asmenims.

Kolpingo kolegija bendradarbiauja su Kolpingo draugija, VDU, KTU, nevalstybinėmis kolegijomis.

Nuotolinių studijų programos

Nuotolinių studijų programos yra įgyvendinamos 17-oje aukštųjų mokyklų (pridedamas nuotolinių programų sąrašas, žr. Priedą Nr. 1).

5 pav. Nuotolinių studijų programos

Atsakymo variantas	Pasirinkimų	Santykis, %
1. Taip	17	44
2. Ne	21	54
3. Neturiu informacijos	1	2
Iš viso	39	100.00%

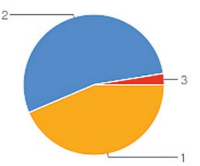

TYRIMO APIBENDRINIMAS IR KOMENTARAI

1. 2008/2009 akademiniais mokslo metais pastebimas nežymus neįgalių studentų skaičiaus augimas Lietuvos aukštosiose mokyklose.

LSS nuo 2005 m. vykdo tyrimus apie neįgalių studentų padėtį Lietuvos aukštosiose mokyklose. Kiekvienais metais yra gaunami duomenys iš panašaus skaičiaus aukštųjų mokyklų, todėl apklausų duomenys laikytini reprezentatyviais ir lygintinais. (2005/2006 – atsakymus pateikė 46 aukštosios mokyklos, 2006/2007 – 36, 2007/2008 – 41, 2008/2009 – 43).

Remiantis LSS atliktais tyrimais, 2005/2006 akademiniais mokslo metais studijavo 530, 2006/2007 metais – 640, 2007/2008 metais – 915 ir 2008/2009 metais – 980 neįgalūs studentai (6 pav.). Ryškiausias neįgalių studentų skaičiaus augimas įvyko 2007/2008 metais, kai neįgalių studentų skaičius išaugo 43%. Nuo 2005 m. neįgalių studentų skaičius išaugo 46%, nuo praėjusių metų – 7%.

6 pav. Neįgalių studentų skaičiaus kitimas Lietuvos aukštosiose mokyklose

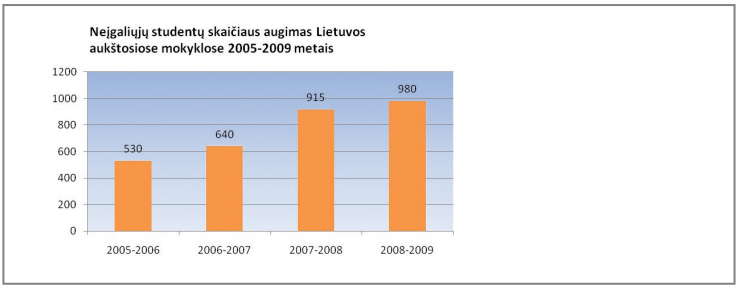

Pažymėtina, jog kai kuriose aukštosiose mokyklose asmenys dėl savo negalios nėra priimami studijuoti, pvz.: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje ir Telšių Vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijoje. Pastaroji atsakymą į klausimą apie galimybę studijuoti neįgaliesiems pateikė tokį atsakymą: „Negali studijuoti žmonės su negalia, nes kunigais gali būti tik visiškai sveiki žmonės.“

Palyginus su praėjusiais akademiniais mokslo metais, neįgalių studentų skaičius augo nežymiai. Įdomu pastebėti, kad tarp studijuojančių neįgaliųjų pastebima lyčių lygybė, nors apskritai, remiantis Statistikos departamento duomenimis, aukštajame moksle yra pastebima tendencija, jog aukštosiose mokyklose studijuoja daugiau moteriškos lyties atstovių.

Tyrimo duomenys rodo, kad neįgalių studentų dalyvavimas akademinės bendruomenės veikloje – daugiau išskirtiniai atvejai nei vyraujanti tendencija. Teigiamais dalyvavimo pavyzdžiais galima laikyti neįgalių studentų savano-

riavimą Studentų savivaldose. Skatintina būtų kuo daugiau neįgaliųjų įtraukti į sprendimų priėmimo procesą dėl aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems gerinimo.

2. Lietuvoje dar nėra nei vienos aukštosios mokyklos, kuri būtų visiškai pritaikyta neįgaliesiems arba egzistuotų kokybiška ir visa apimanti bei poreikius tenkinanti paslaugų sistema, tačiau yra ganėtinai nemažai aukštųjų mokyklų, kurios sistemingai gerina aukštojo mokslo prieinamumą neįgaliesiems.

Geras aukštųjų mokyklų sąmoningumo neįgaliųjų poreikiams rodiklis yra tai, jog aukštosios mokyklos rūpinasi fizinės aplinkos pritaikymu ne tik judėjimo negalią turintiems, tačiau ir klausos bei regos sutrikimų turintiems žmonėms (Vilniaus, Šiaulių kolegija, Vilniaus ir Mykolo Romerio universitetai, Lietuvos kūno kultūros akademija ir kt.). Vertintina, kad aukštosios mokyklos pripažįsta turinčios tik iš dalies pritaikytą aplinką ir suvokia tolesnio kitimo aukštojo mokslo prieinamumo klausimais reikmę. Taip pat atsiranda vis daugiau pritaikytų kambarių neįgaliesiems studentų bendrabučiuose: 2005/2006 mokslo metais tokių buvo 4, o 2008/2009 – 10 aukštųjų mokyklų studentų bendrabučių. Pozityviu aspektu galima laikyti neįgalių studentų koordinatorių etatų steigimą 7 aukštosiose mokyklose.

Daugiau kaip pusė aukštųjų mokyklų rengia neįgalių studentų poreikių analizę, yra teikiamos specialiosios paslaugos neįgaliesiems, konsultuojama karjeros ir studijų klausimais. Pasigendama švietimo akcijų neįgalumo tematika, o iki šiol egzistuojančios neįgaliųjų studijų problemos įrodo aiškų dėmesio šioms temoms poreikį.

3. Pastaraisiais metais pastebima tendencija, kad plečiasi paslaugų neįgaliesiems spektras, tačiau teikiamos paslaugos yra daugiau konsultacinio-administracinio pobūdžio ir kol kas yra vengiama įtraukti daugiau žmonių, ypač savanorių, norint gerinti neįgaliųjų kokybišką įsitraukimą į studijų procesą.

Prieš kelerius metus aukštosiose mokyklose buvo minimos tik skenavimo, tarpininkavimo, informavimo apie studijų galimybes paslaugos. Šiuo metu jau taikomas studijų plano individualizavimas, paskaitų tvarkaraščio sudarymas, atsižvelgiant į neįgaliųjų poreikius, egzaminų laiko pratęsimas, studijų medžiagos pateikimas alternatyviu formatu, neįgalių studentų kuravimas.

Mažai paplitusiomis paslaugomis galima laikyti paruošiamuosius kursus, norintiems studijuoti aukštosiose mokyklose, gestų vertėjo pagalbą, įgarsinamą studijų literatūrą bei savigalbos grupių organizavimą. Kai kurios paslaugos gali būti

nepopuliarios dėl dviejų priežasčių: pirmiausia, tam tikrų negalių studentų yra ne tiek daug, antra, aukštosios mokyklos gali paprasčiausiai neturėti praktikos, teikiant tokio pobūdžio paslaugas. Lietuvos aukštosiose mokyklose kol kas dar nėra teikiamos pavėžėjimo specialiuoju transportu, palydovo ar skaitovo paslaugos.

4. Neįgaliųjų problemoms spręsti yra pradedamas skirti išskirtinis dėmesys.

Apie didesnio dėmesio skyrimą galima spręsti iš to, kad šiais metais 13-oje aukštųjų mokyklų yra paskirti neįgalių studentų koordinatoriai (iš jų specialiai sukurti etatai – 7-iose aukštosiose mokyklose).

Pastebėtina, kad daugelyje aukštųjų mokyklų prie neįgalių studentų reikalų koordinavimo prisideda skirtingas pareigas einantys darbuotojai (dekanai, katedrų vedėjai, kiti administracijos darbuotojai), tačiau nėra aišku, ar tai yra daugiau komandinis darbas, ar pavienis veikimas savose srityse. Studentų atstovybės nariai yra labai svarbūs, galintys prisidėti prie aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems gerinimo ir populiarinimo.

5. Aukštosios mokyklos neįgaliesiems prieinamesnį mokslą bando kurti daugiausia iš savo lėšų. Dalis aukštųjų mokyklų gauna paramą iš Švietimo ir mokslo ministerijos. Yra per mažai paramos ir lėšų pritraukiama iš privačių fondų ar kitų alternatyvių finansavimo šaltinių. Esant tokiai situacijai, aplinkos infrastruktūros gerinimas ir (ar) paslaugų sistemos kūrimas yra atidedamas geresniems laikams.

6. Didžioji dalis aukštųjų mokyklų sąlygas studijuoti vertina vidutiniškai. Labai geros sąlygos, anot pačių aukštųjų mokyklų, yra sudarytos Vytauto Didžiojo universitete, Vilniaus teisės ir verslo bei Vakarų Lietuvos verslo kolegijoje. Iki šiol didžiausiu trukdžiu gerinant aukštojo mokslo prieinamumą yra laikomas lėšų stygius, o mažiau svarbūs – informacijos, kaip reikėtų gerinti sąlygas, trūkumas ar kvalifikacijos stoka.

Šiuos duomenis galima interpretuoti dvejopai: lėšų stygius yra objektyvus faktas ir nuolatinė daugelio valstybinių institucijų ar nevyriausybinių organizacijų būsena. Taigi išlieka klausimas, kiek veiksmingas yra toks argumentavimas, nes jis iš esmės neskatina problemų sprendimo.

Nepaisant trukdžių, daugelis aukštųjų mokyklų turi įvairaus pobūdžio planų, kaip ateityje ketinama gerinti aukštojo mokslo prieinamumą. Aukštosios mokyklos ketina vykdyti arba vykdo neįgaliųjų poreikių analizę ir svarbu, kad vien norais nesibaigtų visos iniciatyvos ir kad jos nebūtų vienintelė veikla. Kai kurios

aukštosios mokyklos ketina pritaikyti aplinką judėjimo, regos ar klausos negalią turintiems asmenims, steigti neįgaliųjų koordinatoriaus etatą, organizuoti neįgalių studentų susitikimus su administracija ir kt.

7. **Apie studijų galimybes neįgaliesiems Lietuvos aukštosiose mokyklose yra sužinoma iš įvairių šaltinių: informacijos, pateikiamos interneto tinklalapiuose, per studijų muges, specialiuose leidiniuose apie studijų galimybes aukštojoje mokykloje, per atvirų durų dienas, kai kuriose aukštosiose mokyklose neįgalūs moksleiviai ir jų tėvai yra konsultuojami individualiai. Nors informacija gali būti platinama skirtingais būdais, tačiau ne visos aukštosios mokyklos išnaudoja šias informacijos skleidimo galimybes.**

Kadangi sąlygos studijuoti neįgaliesiems yra vienas svarbiausių kriterijų renkantis aukštąją mokyklą, turėtų būti skiriamas itin didelis dėmesys ir pateikiama išsami informacija apie paslaugas bei aplinkos pritaikymą. Pastebima, kad kai kurios aukštosios mokyklos, net ir turėdamos puikias sąlygas neįgaliesiems studijuoti, kurios buvo sukurtos dėl didelių finansinių investicijų, neišnaudoja šio potencialo dėl neapdairumo ar nežinojimo apie informacijos sklaidos svarbą ir efektyvumą.

8. **Aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems proceso efektyviam ir kokybiškam vykdymui aukštosioms mokykloms yra reikalingos tam tikros kompetencijos: specialūs seminarai ir konferencijos, skirtos nagrinėti aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems klausimus, specialūs leidiniai, individualios šios srities specialistų konsultacijos ir mokymai, skirti aukštosios mokyklos darbuotojams apie darbą su neįgaliais studentais.**

9. **Neįgalių studentų dalyvavimas Erasmus / Socrates mainų programoje turėtų būti skatinamas, o Lietuvos aukštosios mokyklos, kurios daugiau ar mažiau yra pritaikytos neįgaliesiems ir teikiančios įvairias paslaugas, turėtų skelbtis kaip palankios neįgaliesiems mokytis ir bandyti sudominti neįgalius studentus iš kitų šalių.**

Tyrimas parodė, kad Erasmus / Socrates studentų mainų programoje dalyvavo labai nedaug studentų – 4, kurie turėjo judėjimo ar vidinių sutrikimų. Visi studentai buvo iš skirtingų aukštųjų mokyklų. Galima būtų išskirti pakankamai daug priežasčių, kodėl yra toks pasyvus neįgalių studentų dalyvavimas šioje mainų programoje: dėl tokios praktikos nebuvimo arba jos nepakankamo viešinimo, dėl užsienio aukštųjų mokyklų pritaikymo nebuvimo.

Atvykusių studijuoti pagal Erasmus / Socrates mainų programą nebuvo ir,

Gilles Verschoore nuotrauka

daugelio aukštųjų mokyklų nuomone, šią situaciją lėmė pirmiausia tai, kad aukštosios mokyklos nėra pasirengusios priimti neįgalius studentus, neįgalieji nežino apie tokias galimybes arba tiesiog neišreiškė poreikio.

10. Gerinant aukštojo mokslo prieinamumą neįgaliesiems, tarpusavyje ir su nevyriausybinėmis organizacijomis bendradarbiauja tik 10 aukštųjų mokyklų.

Aukštosios mokyklos bendradarbiauja dažniausiai įgyvendindamos projektus, organizuodamos šventes, teikdamos paramą. Norint užtikrinti kuo geresnes sąlygas neįgaliesiems studijuoti, bendradarbiavimas su kitomis aukštosiomis mokyklomis, nevyriausybinėmis organizacijomis galėtų palengvinti šį procesą, nes tokiu būdu būtų sutelkiami bendri resursai bei dalijamasi patirtimi.

11. Nuotolinės studijos galėtų būti puiki galimybė sunkesnę negalią turintiems asmenims pradėti ar tęsti studijas, nes dabartinės sąlygos neįgaliesiems aukštosiose mokyklose nėra tinkamos studijuoti ypač sunkias negalias turintiems asmenims. Kita vertus, aukštųjų mokyklų tikslas – tapti atviroms įvairovei ir įtraukiančioms skirtingą negalią turinčius asmenis.

Konferencija

„Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: įtrauktis į aukštąjį mokslą ir darbo rinką“

2008-ųjų rudenį LSS į Lietuvą sukvietė ekspertus iš Europos šalių, pasiekusių didžiausią pažangą žmonių su negalia integracijos į aukštąjį mokslą ir darbo rinką srityse. Į Lietuvą atvykę svečiai kartu su Lietuvos akademine bendruomene ir valdžios atstovais konferencijoje tema „Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: inkliuzija į aukštąjį mokslą ir darbo rinką“ nagrinėjo, kuo naudinga Europos patirtis mūsų šaliai ir kaip kartu spręsti žmonių su negalia problemas.

Svečių pranešimuose buvo aptariami ryšiai tarp aukštojo mokslo, neįgalių žmonių inkliuzijos į darbo rinką ir visuomenę, kalbėta apie negalios reikšmę aukštojo mokslo institucijoms ir šių institucijų galimybę atsiverti įvairovei. Daug dėmesio skirta aptarti ir pasikeitimus, kuriuos patyrė aukštosios mokyklos, jose ėmus mokytis neįgaliesiems. Taip pat nagrinėtos ir priemonės tęstiniam administracijos darbuotojų švietimui užtikrinti, analizuotos galimybės kokybiškiau finansuoti žmonių su negalia studijas, pasirengimą profesinei karjerai.

Konferencijos rezultatas – LSS ir ekspertų parengtas rekomendacijų planas, kaip gerinti šalies aukštojo mokslo prieinamumą žmonėms su negalia, kaip geriau pasirengti iššūkiams darbo rinkoje. Plane įvardytos rekomendacijos aukštojo mokslo politikos, studijų prieinamumo, studentų įtraukimo į akademinį gyvenimą ir santykių su darbo rinka srityse. Rekomendacijos skirtos ne tik valstybės valdžios institucijoms, bet ir pačioms aukštosioms mokykloms, jose veikiančioms Studentų savivaldoms.

Konferencijos pagrindinis rėmėjas – Europos jaunimo fondas. Partneriai: organizacijos iš Vokietijos, Rumunijos, Slovėnijos, Bulgarijos, Jungtinės Karalystės, Belgijos ir Kroatijos.

Vieni ryškiausių konferencijos svečių: Serge‘as Ebersoldas (Prancūzija) – Marco Blocho Strasbūro universiteto profesorius, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD), Alanas Hurstas (Jungtinė Karalystė) – centrinio Lankašyro universiteto profesorius, konsultantas Negalios ir aukštojo mokslo temomis, SKILL (Nacionalinio biuro studentams su negalia Jungtinėje Karalystėje) narys bei Amanda Watkins (Jungtinė Karalystė) – Europos specialių poreikių švietimo agentūros direktoriaus pavaduotoja.

Šiame leidinyje mes pateikiame šių ekspertų pranešimų ištraukas iš minėtos konferencijos.

Serge'as Ebersoldas
Marco Blocho Strasbūro universiteto profesorius,
Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD)

„NEGALIA AUKŠTAJAME MOKSLE: PAGRINDINIS EKONOMIKOS AUGIMO IR SOCIALINIO SUTELKTUMO VEIKSNYS"

(Ištraukos iš pranešimo, skaityto tarptautinėje konferencijoje „Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: inkliuzija į aukštąjį mokslą ir darbo rinką")

Šioje prezentacijoje pasidalinsiu tyrimo apie negalią aukštajame moksle, kurį atlikau prieš keletą metų, rezultatais. Šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kaip skirtingose šalyse keičiasi požiūris į negalią aukštajame moksle.

Apie save

Šiuo metu vadovauju Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) projektui apie perėjimo procesus iš vidurinio į aukštąjį mokslą ir iš jo į darbo rinką. Projekte analizuojame dešimties šalių neįgaliųjų studentų nuomonę apie tai, kokios sąlygos egzistuoja norintiems pereiti iš viduriniojo į aukštąjį mokslą, ko reikia, kad studentai sėkmingai baigtų aukštąjį mokslą ir sklandžiai įsitrauktų į darbo rinką.

Išsemta tema?

Laikausi nuostatos, jog negalia aukštajame moksle – pagrindinis ekonomikos augimo ir socialinio sutelktumo veiksnys. Kai prieš keletą metų pradėjau tyrimą apie negalią aukštajame moksle, labai daug žmonių man sakė, kad ši tema jau išsemta ir neįgalūs žmonės dėl savo negalios galimybių siekti išsilavinimo aukštosiose mokyklose neturi ir turėti negali. Tuomet dauguma manė: prieinamas aukštasis mokslas egzistuoja tik tiems, kurie yra įgalūs. Aš gi manau, kad neįgalūs žmonės taip pat gali studijuoti, jiems aukštasis mokslas turi būti prieinamas.

Negalios problemos aukštajame moksle nagrinėjimas tiesiogiai susijęs su žmogaus teisėmis. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijoje (2006) aiškiai įvar-

dyta, kad galimybė gauti išsimokslinimą yra fundamentali teisė, kuria neįgalieji gali naudotis. Daugelis šalių šiuo metu plėtoja antidiskriminacinę politiką. Vadinasi, tie, kurie vadovauja ugdymo institucijoms, turėtų būti atsakingi ir už tai, kad būtų atsižvelgta ir į neįgalių žmonių specialiuosius poreikius. Pavyzdžiu galėtų būti aukštojo mokslo institucijos Jungtinėje Karalystėje, kurios pagal įstatymą yra atsakingos už tai, jog neįgalieji studentai savo mokymosi aplinkoje nebūtų diskriminuojami. Dar galima minėti Jungtines Amerikos Valstijas, kur veikia Amerikos negalios aktas, tiesiogiai draudžiantis bet kokio pobūdžio diskriminaciją.

> **Aukštojo mokslo prieinamumas - pirmiausia teisių klausimas, o tik vėliau – finansavimo, kuris dažnai taip akcentuojamas, trūkumo problema.**

Taigi, peršasi išvada, kad aukštojo mokslo prieinamumas - pirmiausia teisių klausimas, o tik vėliau – finansavimo, kuris dažnai taip akcentuojamas, trūkumo problema. Būtent dėl ką tik aptarto tiesioginio ryšio su žmogaus teisėmis (jų įgyvendinimas praktiškai visuomet komplikuotas), neįgalumo aukštajame moksle tema - savaime probleminė ir iš esmės neišsemiama.

Institucijos ir įvairovė

Žymi dalis mano praktikoje aptiktų teisės aktų sudaro teisines sąlygas aukštojo mokslo institucijoms būti atviresnėms įvairovei ir teisingumui. Šiuose aktuose tarsi įaustas uždavinys orientuotis į kiekvieno studento sėkmę ir atsižvelgti į visų studentų poreikius. Pavyzdžiui, dabar atliekame tyrimą Pizoje (Italija), kur labai įdomu stebėti studentų mokymosi galimybes ir tai, kaip pati sistema pritaikyta atsižvelgti į studento galimybes mokytis ir jo mokymosi sėkmę. Per teisę, aukštojo mokslo institucijos įpareigojamos būti socialiai, fiziškai ir pedagogiškai prieinamos.

Popierinė teisė bevertė. Tik forma. Tikrąjį turinį jai suteikia jos įgyvendinimas. Dalis valstybių šiam teisės virsmo apčiuopiamu turiniu procesui stebėti ir valdyti sukūrė studijų prieinamumo įvertinimo sistemas. Idėja čia paprasta, - siekiama įgalinti institucijas tinkamai įgyvendini teisės aktuose esančius reikalavimus, šioms suteikiant reikiamą paramą. Įvairių tyrimų rezultatai parodė, kad institucijas remti ir skatinti taip pat svarbu, kaip ir remti bei skatinti žmones.

Aukštasis mokslas ir darbo aplinka

Aukštojo mokslo prieinamumas taip pat yra ir pagrindinis veiksnys, užtikrinantis mokymosi visą gyvenimą galimybes. Nuo prieinamo neįgaliesiems aukštojo mokslo kartu priklauso ir šių žmonių profesinis mobilumas. Asmeniui yra svar-

bus suvokimas, kad jis gali gauti išsilavinimą, keisti darbą ir judėti, lemti savo gyvenimą pats. Savo tyrimuose ne kartą klausėme, kaip parama neįgaliems studentams įgalina juos mąstyti apie save kaip apie galinčius tvarkytis besikeičiančiose situacijose. Rezultatai parodė, kad tie neįgalieji, kurie buvo įgyję aukštąjį išsilavinimą, turi du kartus daugiau galimybių būti mobilūs ir keisti darbą, nei tie, kurie įgijo vidurinį išsilavinimą.

Ypač dabarties ekonominių sunkumų akivaizdoje tampa aišku, kad darbas tampa vis rizikingesnis. Žmonės daug dažniau keičia savo darbo vietas. Vadinasi, vis daugiau žmonių tampa aktyvesni, o jiems labai reikalingas naujas pasirengimas, atitinkami mokymai. Netgi keičiant darbą trumpam laikotarpiui, svarbu būti pasirengusiam. Tokioje situacijoje neįgalieji gali patirti daugiau sunkumų. Jie patys tokį gyvenimą vadina programišku, nes viskas esą turi būti suplanuota: jeigu žmogus nori patekti į kino teatrą, jis turi tai suplanuoti, jeigu nori nueiti į restoraną, turi iš anksto rasti restoraną, kuris būtų prieinamas neįgaliesiems, jeigu nori atlikti praktiką, jos aplinka turi būti paruošta. Taigi, viskas turi būti planuojama atidžiai ir tiksliai – tokia jau neįgaliųjų kasdienybė. Nepaisant to, neįgaliųjų noras būti mobiliems realiame gyvenime įgyvendinamas ne taip jau paprastai - įprastas neefektyvios veiklos praktikas pakeisti sudėtinga.

Keletas aukštojo mokslo kitimo tendencijų studentų įvairovės aspektu

Pastaruoju metu pasaulyje studentų daugėja. Nemaža dalis jų – studentai iš socialiai remiamų (pažeidžiamesnių) šeimų. Pasaulio mastu, - tai jau tendencija. Šie studentai patiria daugiau sunkumų studijų proceso metu. Dėl to šiems studentams reikalingas papildomas dėmesys, kad jie galėtų lygiaverčiai studijuoti. Pavyzdžiu čia galėtų būti Prancūzija, kur jau pirmame kurse neįgaliesiems studentams universitetuose dėstytojai padeda spręsti įvairias problemas.

Tendencija galime vadinti ir tai, kad kitataučių atskirose valstybėse studijuoja vis daugiau. Nuo 1998 m. kitataučių studentų augimas siekia apie 8 % per metus. Šie studentai ne visada kalba taisyklingai tos šalies kalba, todėl jie turi lankyti specialius kursus. Daug kur šiems studentams taip teikiama speciali pagalba.

Trečioji tendencija - vyresnio amžiaus žmonių sugrįžimas į aukštąjį mokslą. Šie studentai jau yra profesionalai, kurie nori išlaikyti savo darbingumą, taigi jų visiškai kitokia motyvacija ir lūkesčiai, nei tų studentų, kurie į aukštąsias mokyklas stoja tik baigę vidurines mokyklas. Dažnai vyresnio amžiaus studentams taip pat reikia atitinkamos paramos prisitaikyti prie pakitusios studijų sistemos.

Negalios atskleidimas ir prieinamumas

Dar vienas svarbus momentas – negalios atskleidimas. Kalbėdami apie neįgalius studentus, kalbame apie tuos, kurie aukštojoje mokykloje savo negalią at-

WHAT

DO YOU SEE?

skleidė. Tačiau savo negalią pripažįsta, atskleidžia ne visi, ji gali būti ir nepastebima. Verta paminėti, jog vidurinių mokyklų paskutinėse klasėse visuomet būna ženklesnis skaičius neįgaliųjų moksleivių nei studijuojančių pirmuose kursuose aukštojoje mokykloje. Žinoma, gana sunku lyginti šiuos skaičius, nes mes jau kalbame apie skirtingas populiacijas. Kaip bebūtų, pastaruoju metu pastebimas ženklus neįgalių studentų skaičiaus augimas aukštosiose mokyklose. Štai Jungtinėje Karalystėje jis išaugo nuo 5,3 % (2003 m.) iki 6,5% (2006 m.), Vokietijoje - nuo 12,5% (2003 m.) iki 18,9% (2006 m.)

Prancūzijoje negalia traktuojama kaip tam tikra žmogaus skirtybė ir yra laikoma defektu. Beveik 50% neįgaliųjų studentų turi sensorinių arba fizinių sutrikimų. Tik 8% studentų turi mokymosi sutrikimų. Taigi, teisę į specialią paramą turi tie, kuriems buvo pripažintas konkretus nedarbingumo lygis. Priklausomai nuo nedarbingumo lygio, studentai gali gauti atitinkamą paramą ir įgyti specialių teisių. Pagal šį modelį, įvairovė – tai koncepcija, kuri taikoma kaip išimtis išskirtiniams studentams, reikalingiems paramos, specialiai prieinamo aukštojo mokslo.

Jeigu negalia suprantama kaip sunkumas susiduriant su akademiniais reikalavimais, įvairovė suprantama kaip išimtis, susijusi su ilgalaikiais sveikatos sutri-

Gilles Verschoore nuotrauka

kimais. Tuomet kalbame apie studentus, kurie patiria trumpalaikius sveikatos sutrikimus, dėl kurių jiems yra sunkiau susidoroti su akademiniais reikalavimais. Taip yra Vokietijoje, kur net 73,5% studentų deklaruoja turintys sveikatos problemų, sergantys diabetu arba odos ligomis (pvz.: alergija). Taigi, negalią kaip tokią, kokią mes suprantame, – aklumas, judėjimo sutrikimai – turi tik mažesnioji studentų dalis, daugiau nei du trečdaliai serga įvairiomis ligomis. Taip pat, tyrimai Vokietijoje parodė, kad neįgalūs studentai dažniau kreipiasi į specialistus dėl patarimų kaip stiprinti savo sveikatą taip pat norėdami apsisaugoti nuo nerimo, depresijos. Jungtinėje Karalystėje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje negalia yra suprantama kaip poreikis, su kuriuo susiduria aukštosios mokyklos. Kanadoje 2001 m. buvo 8,9% neįgalių studentų.

Neįgaliųjų poreikiams neabejingoje aukštojo mokslo institucijoje negalia vis tik turėtų būti suprantama kaip testas, kurį reikia atlikti, kaip poreikis, kuris nėra tapatinamas su sutrikimu, t. y. toks poreikis, kurį daugelis studentų gali turėti neturėdami jokio kūno sutrikimo. Tokiu atveju, prieinamumas tampa susijęs su studentų gebėjimais įvykdyti akademinius reikalavimus, tačiau pasisekimo galimybės priklauso nuo pačių neįgalių studentų.

Remdamasis tuo, ką pasakiau, galiu teigti, kad nuo to, kaip negalia yra su-

prantama, priklauso neįgaliųjų studentų skaičiaus proporcijos ir aukštojo mokslo institucijų gebėjimas susidoroti su iškylančiais sunkumais.

Prieš teikiant paramą, pažinti poreikius...

Ką galima būtų pasakyti apie studentų vidinius išteklius, motyvaciją ir paramą? Kai aš kalbu apie paramos šaltinius, pirmiausia miniu tėvų paramą ir pagalbą arba neįgalių studentų draugų ir bendrakursių pagalbą mokantis.

Negaliu pasakyti, jog šioje srityje nieko nėra nuveikta. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad pažanga labai priklauso nuo pačių aukštųjų mokyklų. Štai Prancūzijoje nėra renkama informacija apie neįgalių studentų pasisekimą studijuojant arba prieinamumą ir įsitvirtinimą darbo rinkoje. Tai reiškia, kad universitetai renka informaciją apie įgalių studentų įsidarbinimą, apie neįgalių studentų – ne. Jie neturi informacijos, iš kur į aukštąsias mokyklas patenka neįgalūs studentai ir ką jie veikia baigę aukštąją mokyklą. Taip pat aukštojo mokslo institucijos neatlieka neįgalių studentų poreikių analizės. Pavyzdžiui, Prancūzijoje tik 7% visų universitetų teigia, jog jie atlieka neįgaliųjų studentų poreikių analizę. Be tokios analizės yra labai sunku numatyti pagalbos ir paramos poreikį taip pat aplinkos pritaikymus, kuriuos būtina atlikti.

Kai aukštojo mokslo institucijose yra dirbama su įvairove, svarbu žinoti, iš kur ateina studentas ir ką jis veikia baigęs aukštąją mokyklą, kaip sekasi studentui studijų metu. Norėdami išsiaiškinti, kad reikalinga speciali pagalba, siekdami, kad būtų mažiau studentų, kuriems nepasiseka moksluose, mes turime intensyviau dirbti su vidurinėmis mokyklomis. Jeigu norime pagerinti praktikų ir stažuočių galimybes, turime dirbti tiesiogiai su darbo sektoriumi. Mano nuomone, praktikų ir stažuočių klausimas yra labai svarbus, nes jų prieinamumas yra labai artimai susijęs su darbo rinkos prieinamumu. Jeigu aukštojo mokslo institucijos nebendradarbiauja su darbo sektoriumi praktikų ir stažuočių klausimais, neįgaliajam tai gali tapti barjeru lygiavertiškai dalyvauti studijų procese. Tuomet dėstytojai gali sakyti, kad yra studentų, kurie nepajėgia susidoroti su kurso reikalavimais, nes negali patekti į praktikų ir stažuočių institucijas.

Vis dėlto šiandieną aukštojo mokslo institucijos susiduria su įvairove, todėl gauna papildomą finansavimą tam, kad įvairovės aspektas būtų įtraukiamas į strateginius, metinius planus ir pan. Pamažu parama traktuojama nebe kaip priemonė problemai išspręsti, bet kaip priemonė pagerinti pasiekimus, padaryti teigiamą įtaką kiekvieno studento sėkmei. Dėl to pačios aukštosios mokyklos imasi pažinti studentų poreikius. Pavyzdžiui, kai Anglijoje yra teikiama parama neįgaliesiems, už šią paramą yra atsakingas ne vienas asmuo, o grupė asmenų, kurie dirba šioje srityje kartu su kitais profesionalais aiškindamiesi studentų poreikius ir norėdami individualizuoti pasirinktų studijų kelią.

Tokie pavyzdžiai atskleidžia gebėjimą įtraukti prieinamumo klausimus į aukš-

tųjų mokyklų darbotvarkę ir įvairias specialiąsias paslaugas (pvz.: apgyvendinimo) traktuoti kaip kelią į kokybiškas studijas. Taip prieinamumas tampa pačių aukštųjų mokyklų aktyvumo ir teisingumo veiksniu. Tad, jei prieinamumą laikysime veiksniu, kuris skatina efektyvumą ir teisingumą, tuomet aukštojo mokslo prieinamumas neįgaliesiems– gėris visiems studentams.

Negalia kaip stimulas keistis

Iš to, kas pasakyta, galime akcentuoti, jog negalia aukštajame moksle - dinamikos ir inovacijų šaltinis, susijęs su neįgaliųjų galiomis, įvairove bei skirtingų poreikių identifikacija. Neįgaliųjų studentų poreikiai yra poreikiai, kuriuos apskritai turi daugelis studentų, tačiau mokymosi individualizavimas reikalauja darnaus bendradarbiavimo, visa apimančio požiūrio, skatinančio tęstinumą aukštojo mokslo institucijose.

Negalia aukštajame moksle ir studijų individualizavimas reikalauja priemonių ir įrankių įvairovės, naujausių technologijų. Pavyzdžiui, Strasbūro universitete kuo toliau, tuo labiau tarp neįgaliųjų studentų populiarėja nuotolinis mokymasis. Naujų technologijų naudojimas – tai pakankamai įdomus kelias, kaip galima apeiti fizinės aplinkos prieinamumo problemas, su kuriomis susiduria daugelis aukštojo mokslo institucijų. Štai labai senuose Sorbonos, Oksfordo, Kembridžo universitetuose gana sudėtinga išspręsti fizinės aplinkos pritaikymo klausimus, todėl šių universitetų išeitis kaip tik ir turėtų būti – nuotolinis mokymas(is).

Dėl negalios keistis skatinama ir apie aukštąsias mokyklas esanti aplinka. Grenoblyje buvo keliamas klausimas apie neįgaliųjų patekimą į aukštąsias mokyklas, dalyvavimą institucijų ir miesto veiklose. Taip prieita prie viso miesto prieinamumo neįgaliesiems problemos, kuriai spręsti sukurtas miesto prieinamumo planas.

Požiūrių skirtybės

Parama neįgaliesiems studentams aukštosiose mokyklose dažniausiai teikiama socialiniuose skyriuose. Tai leidžia manyti, jog negalia prilyginama socialinei ar medicininei problemai. Šis požiūris į paramą neįgaliesiems – per siauras.

Per siaurias ir požiūris į prieinamumą vien kaip geresnę fizinę aplinką. Daugelis institucijų susikoncentravusios į rampas, liftus ir t. t. Visa kita (pagalba paskaitų metų, specialios paslaugos) - spręsti profesionalams. Prieinamumas taip paliekamas paties studento ištekliams. Tokia realybė šalina ir galimybes inovacijoms, kurios daugiausia priklauso nuo pagarbos techniniams ir administraciniams klausimams. Deja, techninis požiūris - minimalus požiūris į prieinamumą. Negalia aukštajame moksle reikalauja integracijos ir dalyvavimo. Negali būti integracijos be dalyvavimo ir negali būti dalyvavimo be integracijos.

Alanas Hurstas
Centrinio Lankašyro universiteto profesorius,
konsultantas (Negalios ir aukštojo mokslo temomis),
SKILL (Jungtinės Karalystės Nacionalinio biuro studentams
su negalia) narys

„ĮTRAUKIANČIO AUKŠTOJO MOKSLO IR AUKŠTOS KOKYBĖS POLITIKOS KŪRIMAS BEI PASLAUGŲ TEIKIMAS NEĮGALIEMS STUDENTAMS"

(Ištraukos iš pranešimo, skaityto tarptautinėje konferencijoje „Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: inkliuzija į aukštąjį mokslą ir darbo rinką")

Aplinka ir požiūrių modeliai

Lietuvoje kaip ir likusiame pasaulyje gana aiškiai galime įžvelgti perėjimą nuo individualaus – medicininio - deficitinio modelio prie socialinio – politinio - dalyvavimo modelio. Pasinaudosiu savo kolegos, profesoriaus Mike'o Oliverio, kuris buvo vienas pagrindinių veikėjų, dalyvavusių įvairiuose neįgaliųjų studijų judėjimuose Jungtinėje Karalystėje, modelį.

Šiame modelyje pereinama nuo klausimo, kas su tavimi blogai, prie klausimo, kas blogai su visuomene? Tai pirmasis principas, būdingas socialiniam modeliui. Antra, mes turime stengtis praktiškai įgyvendinti nepriklausomo (kitaip - savarankiško) gyvenimo modelį. Nepriklausomumas čia reiškia vienodų galimybių suteikimą tiek neįgaliesiems, tiek ir žmonėms, kurie neturi negalios. Taip pat turime leisti patiems neįgaliesiems priimti sprendimus dėl savo gyvenimo. Kartu su socialiniu modeliu atsirado tinkamos kalbos ir terminologijos vartojimas. Kalba ir terminologija lemia pokyčius, todėl mes turime būti tikri, kad esame susipažinę su patiems neįgaliesiems tinkama ir pripažįstama terminologija.

Nemažai valsybių jau turi veikiančius antidiskriminaciniusįstatymus dėl lyčių (angl.: gender), etninės priklausomybės ir kitų žmogiškųjų ypatybių. Ne išimtis ir taip vadinami „negalios" įstatymai. Juose paprastai apibūdinama negalia ir diskriminacija. Toks Įstatymas veikia ir mano šalyje. Įstatymas skirtas ir tokioms institucijoms, kaip universitetai ar koledžai. Šioms įstaigoms yra priskiriama pareiga atlikti tinkamus pritaikymus. Ką reiškia „tinkamus pritaikymus"? Iš tiesų negaliu atsakyti į šį klausimą, nes žmonės, kurie mums teigia, kas yra tinkami pritaikymai, dar patys neturėjo galimybės jų įgyvendinti. Tikriausiai tik teis-

muose bus galima išsiaiškinti, ką tai reiškia. Jungtinės Karalystės švietimo srityje mes iki šiol dar nepasiekėme šio lygio. Kai 1995 metais buvo priimtas mano minėtas įstatymas, jis nebuvo taikomas švietimui. Šioje srityje jis pradėtas taikyti tik 2001 metais, kai buvo išleistas Specialiųjų mokymosi poreikių ir negalios aktas, kuris 2005 metais buvo atnaujintas.

Patekti į aukštąją mokyklą – kaip?

Kodėl žmonės pasirenka aukštąjį mokslą? Kodėl jie pasirenka studijuoti? Kokią specialybę ir gyvenimo vietą jie pasirenka? Norėčiau, kad neįgalūs studentai turėtų tokias pačias pasirinkimo galimybes, kaip ir visi kiti žmonės. Papasakosiu, kaip aš pasirinkau savo universitetą, kai siekiau įgyti pirmąjį akademinį laipsnį.

Mano pasirinkimas buvo pagrįstas faktu, kad tame mieste buvo dvi futbolo komandos. Mano duktė pasirinko tą patį universitetą po 20 metų, nes jai patiko viena popgrupė iš to miesto. Tai yra beprotiškos priežastys pasirinkti universitetą ir aš noriu, kad neįgalūs studentai turėtų tokią pačią teisę rinktis universitetą, nors ir dėl beprotiškų priežasčių, lygiai taip pat, kaip ir mes visi.

Iš karto kyla klausimas, ar yra pakankamai informacijos apie studijų sąlygas aukštosiose mokyklose, aukštojo mokslo kainas, perėjimą iš vidurinių mokyklų į universitetus ar koledžus. Labai svarbu, kad studentai gautų kiek įmanoma daugiau informacijos apie aukštąsias mokyklas prieš jas pasirinkdami. Informacija turėtų būti tiksli ir patikima. Nėra jokio tikslo dalyti pažadus, kurių vėliau neįmanoma įvykdyti. Turime mokėti mandagiai ir nepažeisdami įstatymų pasakyti, jog kai kurias negalias turintiems studentams tam tikroje aukštojoje mokykloje yra neįmanoma lygiaverčiai studijuoti. Turime užtikrinti, kad informacija yra prieinama skirtingu formatu (brailio raštu, padidintu šriftu ir t. t.).

Taip pat turime nepamiršti galvoti apie tai, kaip yra vaizduojama negalia. Dažniausiai naudojami tradiciniai neįgaliųjų įvaizdžiai. Centrinio Lankašyro universitete, kuriame dirbau, specialiame leidinyje neįgaliems studentams jūs nerasite paveikslėlių, kuriuose tiesiogiai matomas sutrikimas: jokių vežimėlių, jokių žmonių su šunimis, baltosiomis lazdelėmis. Mes manome, kad šiuo atveju elgiamės teisingai. Kitu atveju, tai būtų neteisinga tų neįgaliųjų atžvilgiu, kurių negalia iš karto nėra pastebima. Tikimės, kad mūsų parengta informacija yra maloniai priimama. Mes teigiame, jog esame draugiški negaliai ir tuo pačiu metu bandome žvelgti į priekį, bandome išsivaduoti iš vien su forma susijusio negalios vaizdavimo – neįgaliųjų, judančių vežimėliais, aklų ar kurčių žmonių. Siekiame, kad mūsų vartojama kalba būtų tinkama ir naudinga.

Šiais laikais daug informacijos pateikiama elektronine forma internete. Turime savęs paklausti, ar neįgaliesiems pateikiama informacija yra prieinama mūsų institucijos interneto tinklapyje? Jeigu turi sunkumų, dirbdamas su pele, arba galbūt turi regėjimo sutrikimų, tai kaip greitai gali naudotis kompiuteriu pateikiama informacija?

Ką būtų galima pasakyti apie kainas? Jungtinėje Karalystėje nuo 1990 metų iš valstybės skiriama tvirta finansinė parama neįgaliems studentams. Dabar neįgalūs studentai kiekvienais studijų metais gali gauti per 2000 eurų paramą. Ši suma skiriama papildomoms išlaidoms: kopijavimui, vadovėliams pirkti. Neįgalieji taip pat gali gauti per 6000 eurų specialiai įrangai įsigyti: nusipirkti nešiojamą kompiuterį ar specialų diktofoną (jie yra nepigūs). Didžiausią – 25000 eurų – paramą neįgalūs studentai gali gauti ne medicininei asmeninei pagalbai, pavyzdžiui, gestų vertėjui, kurie daug uždirba ir yra jaučiamas jų trūkumas (gestų vertėjai gauna 50 eurų per valandą). Universitete, kuriame aš dirbau, skaitovo paslaugos bibliotekoje kainuodavo apie 20 eurų per valandą. Jeigu jūs turite disleksiją ir jums reikalinga speciali pagalba, jūs turėsite mokėti 25 eurus per valandą. O jeigu jums yra reikalinga kelių asistentų pagalba, jeigu paskaitos vyksta 10 valandų, savaitę, semestrą? Tos pinigų sumos atrodo labai didelės, tačiau, kai sužinai, kiek kainuoja paslaugos, tada tie skaičiai nebeatrodo tokie reikšmingi.

> **Vienas iš aspektų, parodantis aukščiausią kokybę – tai profesionalus aukštosios mokyklos darbuotojų pasirengimas dirbti su neįgaliaisiais.**

Studijavimas aukštojoje mokykloje

Kaip atrodo universitetas, kai jame studijuoji? Vienas iš aspektų, parodantis aukščiausią kokybę – tai profesionalus aukštosios mokyklos darbuotojų pasirengimas dirbti su neįgaliaisiais. Daugelis iššūkių nuolat išlieka ir priklauso nuo darbuotojų žinojimo bei patirties trūkumo, kaip dirbti su neįgaliaisiais. Taigi, aukštosios mokyklos darbuotojų pasirengimas dirbti su neįgaliais studentais yra būtinas. Kalbėdami apie darbuotojų rengimą dirbti su neįgaliaisiais, mes pirmiausia turime jiems parodyti kelius, kaip jie patys savo veiksmais gali palengvinti ar apsunkinti neįgalių studentų studijas.

Pradėkime nuo klausimų, kodėl studentai lankosi paskaitose? Vienas Jungtinėje Karalystėje esantis universitetas sėkmingai pritraukia daugiau studentų nei koks kitas universitetas, nes neliepia studentams lankytis paskaitose. Tai yra atviras universitetas, kuriame vyksta nuotolinis mokymas ir mokymasis. Kokia yra paskaitų lankymo prasmė? Jeigu kas nors iš jūsų mokėtės psichologijos, jūs suprasite psichologų teiginį, jog mūsų dėmesys gali trukti apie 20 minučių. Kad ir kaip būtų, mes vis tiek reikalaujame, kad universitetuose paskaitos būtų naudojamos kaip mokymo ir mokymosi metodas. Paskaitos paprastai trunka valandą ir ilgiau, tačiau kokia prasmė jas skaityti?

Juk gali būti ir kitokių mokymosi galimybių: praktikos, darbas lauko sąlygomis, studijos kitoje šalyje ir studentų mainų programos. Kodėl reikia kalbėti apie

darbą lauko sąlygomis arba stažuotę? Kodėl patirties galima įgyti tik šiais būdais? Tie, kurie dirba su neįgaliais studentais, turi pripažinti faktą, jog reikia nuolat užduoti sau šiuos kiek nepatogius klausimus.

Ką galima pasakyti apie studentų darbą laboratorijose, seminaruose? Jungtinėje Karalystėje ypač aktualūs studentų sveikatos ir saugumo klausimai. Pagal teisinius reikalavimus turime įvykdyti rizikos įvertinimą. Kokia yra rizika, jeigu aklas studentas dirbs laboratorijoje ir kaip ta rizika galėtų būti sumažinta? Palyginkime įstatymų padėtį reitingų skalėje: sveikatos ir saugumo įstatymai yra svarbesni nei diskriminacijos įstatymai, taigi būtinai turime laikytis šių įstatymų.

Turime galvoti apie specialią įrangą ir technologijas, kuriomis gali naudotis neįgalūs studentai. Tai gali būti labai paprastos technologijos, pavyzdžiui, diktofonas. Tačiau jūs net neįsivaizduojate, kad 2008-aisiais metais kilo labai daug konfliktų tarp neįgalių studentų ir dėstytojų dėl diktofono naudojimo per paskaitas. Kai kurie dėstytojai paprasčiausiai nemėgsta, kai jų paskaitos įrašinėjamos, nepaisant to, kad įstatymai reikalauja tinkamų pritaikymų.

Galiausiai, skaidrumui užtikrinti be galo svarbūs nediskutuotini kurso programos elementai. Dėstytojai patys sau turi įsivardyti, kas yra svarbiausia jų dėstomuose kursuose, ko tikrai negalima keisti. Tada jau galima diskutuoti apie tinkamus pritaikymus. Pavyzdžiui, tam tikri aspektai gali būti labai svarbūs tam tikro dalyko studijoms. Tarkime, gali būti regėjimo sutrikimų turintis studentas, kuris nori tapti dantų gydytoju, - kas iš mūsų sutiksime eiti pas dantų gydytoją, kuris yra aklas ir negali užtikrinti reikalingo saugumo bei paslaugos kokybės? Arba asmuo, kuris turi cerebrinį paralyžių ir sunkiai valdo rankas, ar jis gali tinkamai naudotis instrumentais. Taigi, tokiais atvejais mes patenkame į rizikingas situacijas. Šiuos barjerus įveikti be galo sunku. Nesakau, kad tai yra neįmanoma ir nesakau, jog akli žmonės negali studijuoti stomatologijos. Yra daug būdų susipažinti su stomatologija. Mano pavyzdys iliustruoja praktikuojantį stomatologą, tačiau gali būti, jog asmuo nori tapti stomatologijos srities tyrėju, vadinasi neįgaliajam nebūtina tiesiogiai dirbti su grąžtu.

Daug kliūčių sukuriame mes patys, kai kuriame kurso programą ir atsiskaitymo būdus. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje aprūpinimas paskaitų konspektais - problema. Jeigu neįgalusis paprašo paskaitos konspektų iš anksto, daug dėstytojų tikrai nebus suinteresuoti pasidalyti konspektais. Jeigu jų paklaustumėte, kodėl jie taip daro, jie atsakytų: „jeigu visiems duočiau paskaitų konspektus prieš paskaitą, niekas tada neateitų į pačią paskaitą“. Tokiu atveju galima kelti klausimą, kodėl žmonės eina į paskaitas? Kitas dalykas, mes visi naudojame Powerpoint prezentacijas, tačiau yra studentų, kuriems tai sukelia sunkumų. Pateikus konspektus, informaciją gautų net ir tie, kurie turi regėjimo sutrikimų. Taip pat studentai, kurie konspektuojasi, jie tuo pačiu metu negali stebėti skaidrių. Jeigu yra studentas, kuris skaito iš lūpų, jam yra labai svarbu, kad dėstytojas stovėtų vienoje vietoje arba bent jau nebūtų nusisukęs, tačiau kartais atsitinka, kad nu-

sisuki ir žiūri į lentą. Vėlgi tai yra komunikacijos sugriovimas. Visa tai - labai paprasti barjerai, kuriuos sukuriame mes patys.

Ką būtų galima pasakyti apie mokymąsi didelėmis grupėmis? Kai kuriems studentams - tai labai palankus mokymosi būdas, nes jie gali paskęsti didelėje grupėje ir išlikti anonimiški. Kai kuriems studentams tai gali būti nemalonus patyrimas, nes jie nemėgsta didelių grupių anonimiškumo. Daugelis studentų pastebi, kad jie nori, jog su jais būtų elgiamasi teisingai. Šiuo atveju reikia atskirti žmonių vertinimą „teisingai“ ir vertinimą „lygiavertiškai“. Jeigu mes vertinsime visus vienodai, tai nebus visiškai teisinga kitų atžvilgiu. Taigi mes pradedame vartoti terminą – „teisingumas“.

Ką būtų galima pasakyti apie mokymąsi mažomis grupėmis? Ką daryti, jeigu mažoje grupėje yra aklas studentas? Būtų naudinga, jeigu mes toje grupelėje pasiūlytume visiems prisistatyti. Aš visuomet dariau klaidą, manydamas, jog studentai pažįsta vieni kitus. Tai tikrai klaida, – studentai dažnai nepažįsta vieni kitų. Taigi, iš pradžių darbo grupės žmonės prisistato, o vėliau išsiaiškina, kad jie yra pasirinkę mokytis tas pačias disciplinas, mokytis tame pačiame fakultete ir pan. Dirbant mažomis grupėmis yra lengviau išlaikyti entuziazmą. Diskusija turi būti struktūruota, o jeigu jau ji yra struktūruota, vadinasi, vienu metu kalba vienas žmogus. Galiausiai, pateikti pavyzdžiai tik dar kartą iliustruoja: kas yra gerai neįgaliems studentams, yra gerai visiems studentams.

Egzaminai

Kitas patyrimų universitete aspektas, ypač gąsdinantis studentus – tai egzaminai. Kiek mes galime būti lankstūs egzaminų atžvilgiu? Ar egzaminai visuomet turi vykti programos pabaigoje? Ar jie visuomet turi trukti 2 ar 3 valandas? Ar mes galime pakeisti pačių egzaminų turinį? Paminėsiu tris dalykus, apie kuriuos mes būtinai turime pamąstyti. Pirmiausia, studentai turi iš anksto žinoti aiškią informaciją, ką jie turės atlikti kurso metu. Jie turi žinoti kriterijus, kuriais remiantis bus vertinami jų darbai. Vėlgi tai yra informacija, kuri yra naudinga visiems studentams, ne tik neįgaliesiems.

O ką galima pasakyti apie pačią aplinką, kur studentai mokosi ir laiko egzaminus? Ar netoliese auditorijų yra neįgaliesiems pritaikytų tualetų, ar laboratorijos yra pritaikytos judėti aplinkui asmenims su vežimėliais?..

Dabar Anglijoje yra išskiriami modifikuoti ir alternatyvūs egzaminai. Pavyzdžiui, alternatyvus būtų toks kelias, kai kurtieji studentai galėtų laikyti egzaminą gestų kalba, kuri būtų išverčiama ir galiausiai toks atsiskaitymas būtų įvertinamas.

Atsakomybė

Svarbus klausimas yra atsakomybės prisiėmimas. Pasakysiu labai atvirai, ko iš tiesų neturėtų būti, – tai negalios konsultantų. Asmuo, organizuojantis egza-

Gilles Verschoore nuotrauka

minus, organizuoja juos visiems. Tokia institucija yra įtraukianti institucija. Tokiu atveju negalia tampa visų reikalu ir atsakomybe.

Taip pat mes turime galvoti apie tai, kur studentai gyvena. Prieš daug metų Centrinio Lankašyro universite mes nusprendėme pritaikyti studentų bendrabučių kambarius neįgaliesiems. Aišku, būtų labai lengva pritaikyti vieną pastatą, atlikti jame visus įrengimus, jeigu ten gyventų visi neįgalūs studentai, tačiau atsisakėme šios idėjos, nes nenorėjome kurti „getų“. Taigi, mes pritaikėme kambarius neįgaliesiems skirtinguose pastatuose. Ką mes darome, pa-

vyzdžiui, kai pas mus ateina kurčias studentas? Mes jam duodame pasirinkti, ar jis nori gyventi kartu su kitais kurčiais studentais, ar atskirai. Ir iš tikrųjų kurtieji studentai pasirenka gyventi kartu, taigi mes turime tam tikras kurčiųjų bendruomenes.

Studentai ir darbo rinka

Kalbant apie patekimą į darbo rinką, dažnai neįgalieji pasirenka dirbti darbus ne pagal savo kvalifikaciją, o tiesiog darbus, kuriuos jie gali gauti. Pavyzdžiui, dabar Jungtinėje Karalystėje yra pakankamai daug neįgaliųjų, kurie studijuoja trečiosios pakopos studijose ir nori tapti tyrėjais. Taigi, Jungtinėje Karalystėje šiuo metu yra sprendžiama, kokia pagalba būtų reikalinga jauniems neįgaliems tyrėjams, turintiems ypač sunkias negalias. Mums yra labai svarbus grįžtamasis ryšys iš neįgalių studentų: ką jie veikia, baigę aukštąsias mokyklas, ir kaip jiems sekasi. Mes norime, kad mūsų studentams sektųsi gyvenime, kad neįgalūs studentai susirastų ir galėtų užsiimti juos dominančia veikla.

Ką ir kaip galima keisti?

Kaip mes galime progresuoti? Reikia keisti savo požiūrį. Manau, kad yra trys sritys, kurios ypač susijusios: neįgaliųjų organizacijos arba organizacijos neįgaliesiems, valstybinės institucijos ir įstatymai. Galime stiprinti neįgalių studentų organizacijas. Ką būtų galima pasakyti apie organizaciją, skirtą neįgaliems studentams? Galime leisti leidinius, galime užmegzti kontaktus, galime palaikyti ryšius per tarptautinius projektus. Amerikos neįgaliųjų teisių gynėja Lary Johnson 2003-iaisiais metais pasakė, kad įstatymas negali garantuoti to, ko neduos kultūra. Nėra jokios naudos iš įstatymo, jeigu žmonės nėra pasirengę jo įgyvendinti. Mes visi esame įsitraukę į savo institucijų kultūros keitimą, bet keistis nėra lengva.

Kokia yra misija? Kultūros ir visuomenės keitimas, kultūros keitimas mūsų institucijose - tai labai sunkus procesas mums visiems: tiems, kurie stengiasi pakeisti, ir tiems, kurie yra keičiami. Mes galime kalbėti apie įvairius pakeitimus, tačiau labai sunku pasikeisti, jeigu daug metų institucija dirbo sėkmingai.

Amerikos rašytojas J. Picoultas yra pasakęs: jeigu mes nepakeisime krypties, kurioje dabar esame, mes čia ir turėtume sustoti. Taigi, jeigu mes nieko nedarome, kad įtrauktume neįgalius studentus, mes turime sustoti. Vienas anonimas yra pasakęs: jeigu mes nežinome, kur mes einame, kaip mes sužinosime, kad jau tenai patekome? Taigi, mūsų visų laukia labai ilgas kelias. Dabar matau vieną trumpalaikį tikslą, kurį galima išsikelti, – paslaugos neįgaliesiems turi būti suprantamos kaip pridėtinė vertė, o ne kaip papildomos išlaidos institucijai.

Amanda Watkins
Europos specialių poreikių švietimo agentūra

„AUKŠTOJO MOKSLO PRIEINAMUMAS VISIEMS STUDENTAMS – PRABANGA AR PAREIGA?“

(Ištraukos iš pranešimo, skaityto tarptautinėje konferencijoje „Neįgalių žmonių įgalinimas ir dalyvavimas: inkliuzija į aukštąjį mokslą ir darbo rinką“)

1996-aisiais metais apie aukštojo mokslo prieinamumą neįgaliesiems buvo teigiama, kad galimybė neįgaliesiems studijuoti yra ne prabanga, bet visuomenės pareiga. Tai buvo tik trumpi teiginiai viename iš dokumentų, tačiau man jie padarė nemažos įtakos. Tad, kas įvyko 1996-aisiais metais? Kaip mes gyvenime dabar?

Per 12 metų mes priėmėme Europos Sąjungos Lisabonos strategiją, kurios tikslas buvo aukštojo mokslo prieinamumas, jo gerinimas ir sėkmės aukštajame moksle siekimas, ne tik studentų kiekybės atžvilgiu, tačiau ir kokybės. Pasirengimas Bolonijos procesui yra kaip Lisabonos strategijos ir 2006-ųjų metų Europos konvencijos rezultatas. Taigi, atlikdami visus šiuos veiksmus per paskutiniuosius 12 metų, turėjome daug pareigų.

Trumpai apie Agentūrą

Tačiau prieš mums pradedant, pamaniau, kad būtų naudinga truputėlį paaiškinti, ką veikia mūsų organizacija. Europos specialiųjų poreikių švietimo agentūra (The European Agency for Development in Special Needs Education) –Europos Sąjungos šalių sambūris. Esame tartum jų platforma, jų būdas dalytis informacija apie švietimą specialiųjų mokymosi poreikių klausimais. Mes sutelkiame dėmesį į patirtį ir galimybes žmonėms dalytis informacija taip, kad galėtume parūpinti patirties keitimosi šaltinių, kurių gali reikėti ilgą laiką, pagerinti dabartinę politiką bei veiklos kryptis. Labai daug dirbame plėtodami idėją, kad reikia gerbti kiekvienos šalies požiūrį į problemas, tačiau tuo pačiu metu galima ginčytis dėl jų politikos ir praktikos. Pagrindinis tikslas - mokytis vieniems iš kitų ir naudotis gerąja, mūsų šalims tinkančia patirtimi. Nuo 1996-ųjų metų agentūros dėmesio centre yra specialusis ugdymas siekiant įtraukties. Kuo toliau, tuo labiau mūsų darbas telkiamas į vyraujančio švietimo reguliavimo įvairovę. Vai-

kai, turintys specialiųjų mokymosi poreikių, jauni žmonės ir neįgalūs studentai skirtinguose švietimo sektoriuose – tai žmonių grupė, kurie gali turėti naudos iš skirtingiems poreikiams pritaikyto mokymosi proceso.

Europoje turime 27 šalis - nares, nors iš tiesų turime dvi iš Belgijos ir tris iš Jungtinės Karalystės, kadangi nariai iš Škotijos, Anglijos ir Velso dirba atskirai, nes ten yra skirtingos švietimo sistemos ir teisė; Belgija, nes prancūzakalbė bendruomenė ir flamandų bendruomenė - taip pat turi skirtingas sistemas ir teisę. Taigi, faktiškai mes dirbame su 30 skirtingų politikos ir praktikos kūrėjų grupėmis, o Bulgarija ir Rumunija veikia kaip stebėtojos.

“ Aukštasis mokslas yra prioritetas, svarbiausias dalykas ir mes visi turime apmąstyti, kaip galime prisidėti prie geresnio jo aprūpinimo.

Vakar prie manęs priėjo vienas konferencijos dalyvis ir paklausė: „Ką agentūra daro dėl studentų ir ką gali padaryti dėl aukštojo mokslo institucijų?“ Dabar aš ketinu būti tokia pat nuoširdi, kokia buvau vakar, kai atsakiau konferencijos dalyviui: mes nesiekiame tiesiogiai dirbti su žmonėmis, kurie vadina save studentais. Mes siekiame suteikti informaciją, kurios reikia. Mes nesame nevyriausybinė organizacija, mes nesame paramos organizacija, tačiau viliuosi, kad ką mes galime padaryti, tai suteikti kiek nors informacijos, kuri gali būti naudinga jūsų darbui. Svarbu paminėti ir tai, kad agentūra labai daug dirba su šalių prioritetais – šalys pristato, kas joms svarbu, ir mūsų agentūra atstovauja joms visoms. Mes teigiame, kad aukštasis mokslas yra prioritetas, svarbiausias dalykas ir mes visi turime apmąstyti, kaip galime prisidėti prie geresnio jo aprūpinimo.

Pagrindiniai dokumentai Agentūros veikloje

Paminėsiu keletą pagrindinių dokumentų, kuriais vadovaujasi mūsų agentūra. Salamanca pareiškimas (1994) yra svarbus dokumentas, kuris daugiausia koncentruojasi į specialiųjų mokymosi poreikių lavinimą mokyklose, kad mokiniai, vaikai ir jaunimas būtų mokomi kartu su savo socialinės grupės atstovais. Tai labai svarbus dalykas šiandienos kontekste. Kitas labai svarbus dokumentas – tai Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija (2006), kuri dabar yra pagrindinis dokumentas. Pagrindinis mūsų diskusijų dėl konvencijos objektas - 24 straipsnis. Jame koncentruojamasi į švietimą ir teigiama: „Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta neįgaliųjų teisę į mokslą. Siekdamos įgyvendinti šią teisę nediskriminuojant ir lygiomis galimybėmis, valstybės, šios Konvencijos Šalys, užtikrina įtraukiantį visų lygių švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą.“ Šiame straipsnyje kalbama apie tai, jog neįgalūs asmenys neturėtų būti atskirti nuo bendros švietimo sistemos. Tai turėtų būti viena pagrindinių tezių įstatymų leidyboje, kad šalys

atsižvelgtų į tai, ką jos suteikia skirtinguose švietimo sektoriuose, ir sakytų „mes dirbame pagal konvenciją, mes ją pasirašėme, todėl štai ką mes ketiname suteikti: bendrąjį išsilavinimą ir aukštąjį mokslą“.

Prieinamumas neįgaliesiems

Agentūra 1996-aisiais metais atliko apklausą, kuris buvo dalis studijų, tyrusių po pradinio (post-primary) išsilavinimo kylančias švietimo problemas. Apklausoje dalyvavo 15 šalių. Mes bandėme susikoncentruoti ties dviem studentų prieinamumo prie aukštojo mokslo ir pačiame aukštajame moksle esančių problemų parametrais. Šiandien tikrai nebeužtenka mąstyti apie neįgalius studentus, vien tik apie jų patekimą į aukštąjį mokslą, mes turime apsvarstyti ir tai, kaip jiems seksis studijuoti, kokios sąlygos yra sudarytos studijuoti pačiose aukštosiose mokyklose, kokią paramą studentai gauna ir turi, kokios yra dalyvavimo galimybės?

Tirdami visa tai, atradome keletą veiksnių, susijusių su skirtingais paramos ir atsakomybės tipais. Institucijos siūlė skirtingas paramos rūšis: akademinę paramą, specialistų konsultacijas, sporto reikmenis, patogumus, apgyvendinimą, psichologų konsultacijas ir t. t. Atrodo, kad aukštojo mokslo institucijos žino, jog jos privalo derintis prie studentų poreikių, todėl pristato ir publikuoja kai kuriuos viešus pasisakymus, apibūdinančius, ką jos daro, ką gali pasiūlyti ar ką mato kaip savo pareigą aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems srityje. Kaip ten bebūtų, aukštojo mokslo institucijos turi būti drąsinamos ir palaikomos dėl to, ką jos daro, tačiau jos turėtų deklaruoti savo įsipareigojimus specialiuose dokumentuose.

Neįgalieji ir jų dalyvavimas priimant sprendimus

Kitas mūsų tyrimas parodė, kad studentų atsakomybė yra išskiriama kaip svarbus aspektas: studentai buvo suprantami kaip norintys daugiau atsakomybės dėl pasirinkimų ir sprendimų priėmimo studijų metu. Studentai, turintys specialiųjų mokymosi poreikių, norėjo galimybių priimti sprendimus, formuoti savo pačių mokymosi modelius, studijų kursus ir mokymosi planus.

Bulgarijos atvejis rodo, jog kritika, žiūrint iš studentų perspektyvos, galėtų būti dėl to, jog dauguma neįgalių studentų turi per mažai informacijos apie studijas aukštosiose mokyklose. Jiems suteikiama labai mažai pasirinkimų. Jie turi labai mažai galimybių kontroliuoti savo studijas. Taigi, reikia skatinti institucijas ir dėstytojus suteikti mokymosi atsakomybę patiems studentams. Iš to naudą gautų ne tik negalią turintys, bet apskritai visi studentai. Antra iškilusi problema buvo susijusi su dėstytojais ir tiesiogiai su studentais dirbančiais aukštųjų mokyklų administracijos darbuotojais. Atrodo didžiulis žingsnis, kurio turėtume reikalauti iš valstybių – suteikti teisę dėstytojams ir aukštojo mokslo institucijų profesionalams prisiimti atsakomybę už atsižvelgimą į studentų poreikius. Tai nėra išorinių paslaugų atsakomybė ir užduotys, tai turėtų būti kiekvieno atsakomybė, susijusi su komandiniu darbu.

Nuotrauka iš LSS archyvo

Parama ir paslaugos neįgaliesiems

Žinau, kad pastarosiomis dienomis diskutavote apie skirtingas strategijas skirtingiems paramos šaltiniams gauti, tačiau daugelyje šalių, kurias apklausėme, didžiulis žingsnis buvo žengtas tobulėjimo link ne tik institucijos lygmenyje, tačiau taip pat ir kituose, pavyzdžiui, regioniniame ar nacionaliniame paramos lygmenyse, kuriuose galima pasiūlyti paramą studentams. Paramos siūlymas galėtų būti vykdomas organizacijos ar ministerijų lygmenyje, sprendimų priėmimo lygmenyje. Paramą siūlyti galėtų ir nacionalinės nevyriausybinės arba studentų organizacijos.

Iš tikrųjų nėra svarbu, kokio tipo bus paslaugos ir kaip jos atsiras. Svarbiausia, kad visos šalys sutinka, jog yra poreikis dalytis tokia informacija regioniniu, instituciniu ir nacionaliniu lygiu. Visų pirma, jaučiamas bendro supratimo poreikis, susijęs su studentų teisėmis ir dokumentais, kai kalbama apie pradinio išsilavinimo prieinamumą ir paramą. Jaučiamas koordinavimo tarp skirtingų rūšių ir šaltinių poreikis. Jaučiamas neįgaliųjų sporto reikmenų tinklo poreikis, su kuriuo dirbame instituciniame lygmenyje. Ir vienas pagrindinių „skėtinių“ paramos paslaugų tikslų būtų užtikrinti platformos kūrimą, dėl kurios žmonės galėtų susirinkti draugėn ir dalytis informacija, patirtimi, todėl reikia sugebėti dirbti bendrai ir kartu plėtojant šias idėjas tarp susijusių asmenų bei organizacijų.

Atlikome dar vieną apklausą apie tai, kaip žmonės įsivaizduoja institucinę paramą ir paramą teikiamą skėtinių organizacijų. 14 valstybių, kurios buvo įtrauktos į apklausą, turėjo tikrai didelį pasirinkimą nuo ko pradėti. Galima pastebėti, jog šalys, kuriose parama buvo teikiama institucijose, labai dažnai turėjo skir-

Nuotrauka iš LSS archyvo

Gilles Verschoore nuotrauka

tingų žmonių, komandų arba paslaugų spektrą, kuris buvo prieinamas taip pat ir dėstytojams universitetuose. Reikėjo pagalvoti, kaip šios paslaugos palaiko, remia darbuotojus. Jie dirba kartu, todėl gali šiek tiek daugiau integruoti. Akademinė parama viename skyriuje, apgyvendinimo paslaugos kitame skyriuje ir t. t. Reikia padaryti, kad šią informaciją žmonės galėtų gauti ir prie jos prieiti vienoje vietoje. Mes turime eiti tokios atsakomybės link, kur visi dėstytojai ir administracijos darbuotojai prisiimtų atsakomybę įnešti savo indėlį, o ne tiktai pasitelkti išorinių ekspertų pagalbą.

Yra šalių, kurios teigia, kad ateityje turėtų nelikti paramos centrų aukštosiose mokyklose. Toks pasakymas atrodo labai mielas, tačiau ir truputį pavojingas. Tai iš tikrųjų reiškia, kad paramos struktūra turėtų būti tokia, kuri būtų visiškai integruota į visų studentų aprūpinimą ir neturėtų būti skirta tik tam tikriems studentams.

Parama ir įstatymai

Vienas modelis, kuris aiškėja iš minėtos apklausos, yra toks, pagal kurį įstatymų leidybos tendencijos aukštajame moksle kartais gali sekti ar net atspindėti bendrojo lavinimo tendencijas. Iš tiesų spaudimas ką nors keisti bendrojo lavinimo sektoriuje šiek tiek sutampa su spaudimu įgyvendinti pakeitimus aukštajame moksle, tačiau pasikeitimai kol kas neatsispindi aukštųjų mokyklų teisiniuose dokumentuose.

Labai dažnai aukštajame moksle kaip ir bendrajame lavinime vienas svarbiausių veiksnių, leidžiančių keisti ir vienas iš pagrindinių dalykų, kuris turi keisti bet

kokius dokumentus ir teises, yra prieš tai minėta bendrų negalios įstatymų leidybos svarba. Nacionalinis įstatymų leidybos aparatas, kuris apima visas viešąsias paslaugas, dažnai „spaudžia“ aukštojo mokslo institucijas pakeisti tai, ką jos daro. Taigi, kai kuriose šalyse galime pastebėti, kad nacionalinio lygio įstatymų leidyba tikrai garantuoja žmonėms su skirtingomis negaliomis priėjimą prie paslaugų. Danija, Vokietija ir Islandija yra pagrindiniai bendrų negalios įstatymų, darančių formalius pasikeitimus aukštojo mokslo sektoriuje, pavyzdžiai. Problema ta, jog dauguma šalių turi skirtingas politikas ir teisės aktus, apimančius galimybių lygiateisiškumą. Aukštosios mokyklos profesionalai, dirbantys su neįgaliais studentais arba patys studentai turėtų žinoti, kad tai yra jų teisės, remiantis konkrečiu teisės aktuu. Pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Italijoje egzistuoja bendrų negalios įstatymų leidyba ir ji turi labai tikslius aspektus, susijusius su aukštuoju mokslu.

Savo tyrimuose pastebėjome, kad įstatymų leidyboje yra keletas skirtingų elementų, kurie yra svarbūs skatinant veiksmus ir pokyčius. Pirmasis – negalios apibrėžimas. Kas, tiesą sakant, yra šiek tiek ginčytina ir problemiška, nes, jei yra įstatymų nustatyta apibrėžtis, kas yra neįgalusis, tai gali atsirasti daugybė žmonių, kurių neapims tas apibrėžimas.

Kai kurių šalių įstatymuose yra išskirtos pareigos, ką aukštosios mokyklos turi daryti. Kai kuriose šalyse yra specialūs įstatymai ir strategijos, nusakančios, ką aukštojo mokslo institucijos turėtų daryti, kad skatintų institucijų prieinamumą. Pavyzdžiui, Graikijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje reikalaujama, kad institucijoje studijuotų tam tikras skaičius studentų, turinčių pripažintą negalią. Švedijoje skiriamas biudžetas specialiai studentų su negalia įstatymams.

Dauguma šių galimybių koncentruojasi į vienodas studentų teises, kurios pačios savaime yra svarbus dalykas. Tačiau labai svarbu susipažinti su įvairove, - ne vien tik su tais studentais, kurie turi negalią. Todėl dauguma iš šių įstatymų yra paremti tiek prieinamumo principais, tiek universaliu modeliu. Reikia galvoti apie tokius įstatymus ir paramos strategijas, kurios pabandytų aprėpti kiek įmanoma daugiau poreikių nuo pat pradžių.

Keletas optimistinių ženklų

Labai svarbus aspektas, kuris teikia daug vilčių dėl įtraukties progreso švietimo sistemose, – tai, kad vis daugiau vaikų su specialiaisiais poreikiais mokosi bendrojo lavinimo mokyklose. Tokiu atveju tik sulaukę 16 ar 18 metų jauni žmonės susiduria su kliūtimis ir supranta, kad ne viską gali pasiekti. Vis daugiau žmonių tiki progresu visuose švietimo lygmenyse ir aukštosios mokyklos jau pradėjo gerinti situaciją. Remiantis tarptautiniais ir Europos teisiniais dokumentais, kai kuriose šalyse pasitaiko vis daugiau bylinėjimosi atvejų. Studentai, jų tėvai, šeimos paduoda aukštąsias mokyklas į teismą, teigdamos, kad jų vaikai turi teisę į vienokią ar kitokią paramą. Taigi, yra labai pozityvių ženklų, - svarbu, jog dalytumėmės šia gerąja patirtimi.

Neįgalieji
apie studijas Lietuvoje

Šiame skyriuje pateikiamos keturios neįgalių studentų studijų istorijos, kaip jiems sekasi studijuoti, kokios yra jų patirtys ir apskritai požiūris į gyvenimą. Pirmiausia Šiaulių universiteto doktorantė Jūratė Ruškė dalijasi savo atlikto tyrimo apie neįgaliųjų studijas rezultatais. Vytauto Didžiojo universiteto studentas Edmundas Vaitelis pasakoja apie savo studijų patirtį Lietuvoje ir Suomijoje. Vilniaus dailės akademijos studentas Donatas Počėsiūnas aprašo savo studijų bei savanoriavimo „Arkos" bendruomenėje patirtį. Galiausiai, Vilniaus universiteto studentas Robertas Šimonis atskleidžia savo studijų Lietuvoje istoriją. Linkime prasmingų apmąstymų skaitant.

Dokt. Jūratė Ruškė
Šiaulių universitetas

NEĮGALIŲJŲ STUDIJAVIMO ŠIAULIŲ UNIVERSITETO SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETE PATIRTYS

Tie, kurie domisi negalės srities tyrimais, ko gero, sutiks, kad Lietuvos mokslo erdvėje, analizuojant įvairius asmenų su negale socialinio dalyvavimo aspektus, dominuoja kiekybiniai tyrimai. Nors kiekybinių tyrimų duomenys yra statistiškai patikimi, tačiau jais neatskleidžiamos specifinės tiriamų reiškinių charakteristikos. Kiekvienas iš mūsų galime savęs paklausti, kuo naudingas vyraujančių tendencijų atskleidimas asmenims, turintiems negalę, jų artimiesiems, mokslininkams ir kt. Be abejo, rastume ne vieną pozityvų atsakymą. Tačiau svarbu neapsiriboti vienu klausimu, reikia mėginti ieškoti atsakymų į klausimus apie tai,

ko negalime įvardyti tendencijomis. Taigi kas ir kaip galėtų įrodyti, kad kiekybinių tyrimų duomenys yra svarbesni ir naudingesni už kokybinių? Kaip būtų galima įrodyti, jog tai, kas tendencinga, nebūtinai yra pažangu. Galbūt tikslingiau atkreipti dėmesį į subjektyvias patirtis, kurias galima būtų pavadinti sėkmės atvejais, ir ieškoti būdų, kaip vienetines istorijas paversti vyraujančiomis tendencijomis? Šiame straipsnyje atsisakyta tikslo ieškoti Lietuvos neįgaliųjų studijavimo procese vyraujančių tendencijų, tačiau siekta atskleisti individualias Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto (toliau ŠU SGNSF) studentų su negale studijavimo patirtis. Kviečiu skirti laiko ir perskaityti glaustai pateikiamas, struktūruotas ištraukas iš ŠU SGNSF penkių studentų su negale interviu. Apibendrinti šio tyrimo rezultatai taip pat buvo pristatyti ir 2009 05 28 ŠU Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultete vykusioje konferencijoje–forume „Studijos aukštojoje mokykloje: individualūs poreikiai ir lygios galimybės“.

Pirmiausiai skaitytojams siūlome susipažinti su kalbintų neįgaliųjų studijų pasirinkimo motyvais. Neabejojame, kad šį straipsnį praturtintų Jūsų patirtys, to iš visos širdies ir linkime.

Asmenų su negale studijų ŠU SGNSF pasirinkimo motyvai

- **Siekis įgyti aukštąjį išsilavinimą (Man neužteko tik amato, pavyzdžiui, dėžučių gamybos, aš norėjau turėti išsilavinimą).**
- **Unikalios studijų programos, kurių nesiūlo kiti universitetai (Logopedijos studijų programą siūlė tik ŠU).**
- **Siekis įveikti socialinę atskirtį (Studijas rinkausi dėl užimtumo, kad nebūčiau izoliuotas).**
- **Iššūkis sau (Mečiau sau iššūkį, ar pajėgsiu užlipti dar vienu laipteliu).**
- **Rekomendavo draugai, pažįstami (ŠU rinkausi, nes rekomendavo draugė, iš pažįstamų girdėjau, kad kituose universitetuose nėra skiriama tiek dėmesio neįgaliajam, kaip ŠU).**
- **Fizinės aplinkos prieinamumas (Rinkausi ŠU dėl prieinamos aplinkos neįgaliesiems per paskaitas).**
- **Studijavimo pirmaisiais metais patirtys**
- **Pirmus metus buvo sunkiau, jaučiausi nedrąsiai, nepatogiai, gana didelis paskaitų krūvis, bet laikui bėgant pripratau.**
- **Jaučiausi padidinto dėmesio centre, tai man nebuvo malonu.**
- **Iš pradžių galvojau, gal be reikalo įstojau, gal reikės mesti magistrantūrą, bet labai Ieva (Pastaba. Siekiant išsaugoti konfidencialumą, vardas pakeistas) palaikė: „Ženk būtinai.“**
- **Pirmaisiais metais labai išgyvenau, kad tik teigiamai išsilaikyčiau egzaminus, dar prieš studijuodama buvau nusiteikusi „užsiblokuoti“ ir nereaguoti į būsimų bendrakursių netoleranciją dėl mano negalės bei pan. Bet „blokuotis“ neprireikė.**

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Antrųjų ir kitų metų studijavimo ŠU SGNSF patirtys

- Adaptavausi gana greitai, susiradau gerų draugų ir bakalauro studijas prisimenu kaip gražiausius savo gyvenimo metus. Patyriau studentavimo malonumą, rengdavome įvairius gitaros vakarėlius, kai į mažą kambariuką susieidavo po 20 ir daugiau žmonių. Pasidarydavome sau dažnų švenčių, nepaisydami minimalių finansinių galimybių.
- Paskutiniame bakalauro kurse sėkmingai derinau studijas ir darbą. Dirbau pagal specialybę. Tris dienas per savaitę tekdavo darbuotis Rumšiškėse, o kitas dvi važinėjau į paskaitas. Paskaitų tvarkaraštis paskutiniais metais buvo patogus, be to, dėstytojai lankstūs, jei negalėdavau atsiskaityti kartu su kurso draugais, susitardavome dėl kito atsiskaitymų laiko. Beje, jaučiau palaikymą ir skatinimą tęsti profesinę veiklą. Buvo labai patogu, nes iškilus įvairiems klausimams darbe, universiteto dėstytojai suteikdavo profesionalių konsultacijų.
- Mano patirtis labai gera. Studijuoti patinka, jeigu niekas nesutrukdys, planuoju sėkmingai baigti studijas.
- Vėlesniais studijų metais aš gerai ir tvirtai jaučiausi.
- Rašydama baigiamąjį darbą aš jaučiausi tvirčiau už kai kuriuos bendrakursius ir jau galėdavau pati juos palaikyti, gebėdavau įtikinti, kad viskas bus gerai.

Bendra(darbia)vimo su SGNSF dėstytojais patirtys

- Mane sužavėjo tai, kad dėstytojai neišskiria neįgaliųjų, nors aš viena neįgali grupėje buvau.
- Dauguma dėstytojų mane palaikė, tik vienas buvo nesupratingas, nesuteikęs galimybės egzamino laikyti vėliau nei nurodyta, tuomet pasijaučiau kaip sovietmečiu, nes man buvo sunku „konvejeriu eiti“.
- Mano magistro darbo vadovė buvo labai nuoširdi su manimi, labai nuoširdžiai bendravo. Ar patikėtumėte, jei pasakyčiau, kad rasdavau vadovės laiškus rašytus 3 ir 4 val. nakties?

- Artimesnis kontaktas su dėstytojais nei X (informantas/ė paminėjo konkrečios institucijos pavadinimą, korektiškumo sumetimais straipsnyje institucija įvardijama kaip X), net el. paštu buvo galima dėstytojui rašyti. O vien tik formalūs ryšiai mane neigiamai veikia, reikia daugiau paprastumo, nes kitaip turi apsimetinėti ir nebūti tuo, kas esi.

Gyvenimo sąlygos

- Pagal kainą bendrabučio sąlygos yra labai geros. Susimokame tik už vieną mėnesį ir visus likusius metus turime nemokamą stogą virš galvos. Manau, atleidimas nuo mokesčio už bendrabutį yra svarbus veiksnys, bet, jei man reikėtų, tai susimokėčiau.
- Yra vienas bendrabutis, pritaikytas neįgaliems studentams, sąlygos jame normalios. Pritaikytame bendrabutyje galima laisvai judėti tik pirmame aukšte, o į kitus be pagalbos patekti neįmanoma. Man būtų buvę patogiau, jei būtų pritaikyti visi bendrabučiai, tikėkimės ateityje taip bus.

Studijų nauda

- Studijos suteikia patirties, gyvenimo išminties, išmoksti laisviau reikšti mintis.
- Studijos suteikė man pasitikėjimo savimi.
- Mūsų fakultetas man padėjo tiksliau suvokti realybę ir įvertinti neįgaliųjų padėtį visuomenėje. Prieš studijas buvo visiškai kitaip, mano pasaulėžiūra buvo labai siaura.
- Naudinga, nes gavau labai daug žinių ir žinau, iš kur jų semti toliau. Aš tikrai galiu pasakyti, kad universitetas man daug davė. Galiu teoriją sieti su patirtimi ir tai man yra labai įdomu.
- Jei ne studijos, abejoju, kad šiandien galėčiau sėkmingai dirbti jau trečioje darbovietėje ir kryptingai tobulintis bei siekti karjeros.
- Užmezgiau naudingų kontaktų, kurie praverčia iki šiol.

Patarimai asmenims su negale

- Neįgaliesiems patarčiau būti drąsiems. Reikia nebijoti reikšti savo nuomonės.
- Nesibaiminkite aplinkinių kritikos, nes kritika – tobulėjimo pagrindas.
- Svarbu paties asmens motyvacija, užsispyrimas, ryžtas ir vidinė stiprybė, nuostata, kad aš galiu, tada ateina pasitikėjimas savimi.
- Ignoruokite abejojančius Jūsų sėkme.
- Drąsiai išsakykite savo poreikius dėstytojams, bendrakursiams ir t. t., nes Jūs patys juos geriausiai žinote.
- Būkite savikritiški ir reikalaukite pirmiausiai iš savęs.
- Nepasiduokite ištikus pirmai nesėkmei.
- Kad mažiau patirtumėte streso, nepasilikite darbų paskutinei nakčiai, dirbkite sistemingai.

Edmundas Vaitelis
Vytauto Didžiojo universitetas

Savo studijas Vytauto Didžiojo Universitete (VDU) dabar prisimenu su šypsena. Dokumentų priėmimo komisijoje buvau šiek tiek sutrikęs, nors ir džiaugiausi – juk įstojau ten, kur norėjau. Labai padrąsino ir pirma pagalba iš Studentų reikalų tarnybos – nors jau neprisimenu, ko klausiau, viena iš tarnybos atstovių pasivijo mane net gatvėje ir atsakė į mano klausimą.

Studijų pradžia, kaip tikriausia ir kiekvienam pirmakursiui, buvo gana sudėtinga. VDU studentai pirmus keturis semestrus turi galimybę susidaryti ne specialybės dalykų studijų tvarkaraštį, tad pirmas rūpestis buvo šio tvarkaraščio sudarymas. Pirmosios anglų filologijos specialybės paskaitos vyko rytais, o dieną reikėjo studijuoti kitus dalykus – ekonomiką, kalbos kultūrą, etnologiją ir kt. Prisimenu savo svarstymus apie tai, kaip spėsiu į paskaitas, jei jos vyksta skirtingose vietose, o baigiasi ir prasideda viena po kitos? Tik vėliau supratau, kad viena popietinė paskaita nesitęsia lygiai pusantros valandos, kaip parašyta tvarkaraštyje.

> **“ Greitai įgudau su ramentais iš bendrabučio į paskaitas per Laisvės alėją nubėgti per 15 minučių...**

Pačios studijos kurį laiką taip pat nebuvo lengvos – iš pradžių nespėdavau užsirašyti to, ką diktuodavo dėstytojai, tad mano studijų kokybė kiek nukentėjo. Be to, prisimenu savo kursą kaip gana ambicingą, kuriame netrūkdavo ir konkurencijos. Tačiau tai turėjo ir nemažai teigiamų pusių – netgi poreikis kopti šešiskart per savaitę į ketvirtą aukštą ilgainiui suteikė nemažai fizinių jėgų bei pozityvaus nusiteikimo – tuomet nešovė į galvą prašyti perkelti paskaitas vien dėl manęs kur nors kitur. Greitai įgudau su ramentais iš bendrabučio į paskaitas per Laisvės alėją nubėgti per 15 minučių...

Paskutiniais bakalauro studijų metais, išvykęs i Suomiją pagal Erasmus/Socrates studentų mainų programą, dar kartą iš šalies įvertinau studijas Lietuvoje – studijuoti buvo malonu, visi suvokėme, kad suomių studentams idėjos apie nusirašinėjimą net į galvą neateis, be to, net pirmame kurse studijuojantys studentai buvo motyvuoti ir kūrybiški. Per pusę metų susikaupė nemažai patirties, kuri Lietuvoje kaupėsi labai pamažu. Grįžus namo daug ką čia norėjosi keisti, gerinti.

Be akivaizdžių dalykų, pavyzdžiui, poreikis žinoti kalbos istoriją, prieš skaitant „Beowulfo“ legendas iš VIII a., iki platesnių kūrinių diskusijų su studentais. Štai Suomijoje, analizuojant po Antrojo pasaulinio karo parašytą literatūrą, buvo paskirta įdomi užduotis – studentai kiekvieną savaitę turėdavo patys susirinkti atskirai iki kitų paskaitų ir surašyti diskusijų planą bei naujas įžvalgas, kurias pastebėjo. Dėstytojas perspėjo, kad požiūriams perdėm sutapus bus įtariama, jog grupė apskritai nesusirinko, tačiau suomiams studentams net nekilo minties daryti ką nors „ne taip“. Gal kai kuriuos programos keitimus lyg ir būtų šiek tiek lengviau įgyvendinti, tačiau reikėtų nemažai tiek studentų, tiek dėstytojų suvokimo apie studijas kaitos, kad panašiai įvyktų ir Lietuvoje. Nemaža dalis mano bendrakursių teigė, kad iš anglų kalbos bus galima uždirbti (teisingumo dėlei dabar reikėtų pasakyti, jog šiuo metu dirbu žurnale, rašančiame apie ekonomiką).

Iš studijų dalykų Lietuvoje buvo gana sunku suderinti Suomijoje pasirinktą klausytis kursą „Ginklai – tai mes“ apie amerikiečių ginklavimosi kultūrą nuo nepriklausomybės paskelbimo. Sakyčiau, tai buvo unikali ir visai kitokia kultūros istorija, kuri parodė visai kitokį JAV gyvenimą. Grįžęs su draugais juokavau, kad Suomijoje ilgiausiai laikiau egzaminą, kurio užduotis buvo aiški iš anksto ir kurio įvertinimo balas priklausė nuo dalykų, aptartų ir diskutuotų su kolegomis studentais per paskaitas, savarankiško pritaikymo. Tuomet ėjau į egzaminą kaip į šventę ir gavau aukščiausią įvertinimą grupėje.

Grįžus namo, bakalauro darbo rašymas taip pat tapo džiugiai įsimintinas mano darbo vadovei, kuri teigė, kad per jos darbo metus ji pirmą kartą sutiko studentą, kuris neretai prieštaraudavo ir diskutuodavo su vadove dėl įvairių iškeltų idėjų ir pastabų. Tačiau tai buvo labai geras laikas, po kurio vėl nusprendžiau stoti į literatūrą, bet tai dar kita istorija...

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Donatas Počėsiūnas
Vilniaus dailės akademija

Į sostinę studijuoti atvykau iš Šiaulių. Šiame mieste baigiau Šventupio vidurinę mokyklą (dabar ji jau uždaryta). Įstojau į Šiaulių universitetą studijuoti dizaino. Po metų perėjau į Vilniaus dailės akademiją (VDA) studijuoti architektūros, nes didingi architektūros statiniai mane viliojo nuo mažens. Iš pradžių gyvenau kaime, paskui persikėliau į miestą – žavėjo pastatų skirtumai. Pradėjau domėtis architektūra, kai buvau keturiolikos metų: pirmąkart pamatęs dangoraižius Frankfurte prie Maino stebėjau juos išsižiojęs ir nustebęs. Dizainą studijavau ne dėl malonumo, daug tingėjau, galvojau apie architektūrą – mėgau skirtingus pastatus.

Nuo gimimo mane supo girdinčiųjų pasaulis, ilgai nesijaučiau turįs klausos sutrikimų, todėl mokiausi bendrojo lavinimo mokykloje ir be baimės įstojau į aukštąją mokyklą.

Studijuoti architektūrą yra fantastiška – labai įdomu, studijos padeda pažinti kiekvienos valstybės politiką, kultūrą ir tradicijas. Ir labai atspindi technologijos žinias, ekonomikos kokybę ir net žmonių mąstymą. Esu tikras, kad pasirinkau tinkamiausią specialybę, kuri neprieštarauja mano pomėgiui. Visada noriai studijuoju, visada turiu ką veikti, nes norisi patirti malonumą, pvz. žaisti krepšinį, keliauti ir pabūti gamtoje... Juk gamtoje pateikiami visi atsakymai – yra daug paslapties, tiesos ir net grožio. Manau, grožis prasideda nuo gamtos.

Man nerūpi, ką kiti mano apie mane, kaip studijuoju, kartais neatlieku darbų ar neateinu į paskaitas, kartais sulaukiu iš kitų kritikos, kad esu tinginys, savanaudis... Yra daug svarbių dalykų gyvenime: bendravimas su įdomiais žmonėmis apie pasaulį, kelionės po Lietuvą. Man svarbu, kad mano nuotaika būtų gera, kad galėčiau pamatyti pasaulį. Stengiuosi nebūti materialistas. Tai yra tikras blogis, nes gadina nuotaiką ir tarsi užvaldo žmonių protus. Pavyzdžiui, televizijos ragina valgyti, pirkti, gerti, gerai gyventi, tai baisi propaganda, dėl kurios žmonės pradeda jaustis bejėgiai, tampa savanaudiškesni, piktesni, didėja konkurencingumas. Gyventi – tai keliauti, o ne sėdėti prie kompiuterio ir galvoti apie pažymius ar apie dėstytojų pagyrimus.

Visa studijų tvarka kartais turi neigiamų aspektų, gadina gyvenimą, verčia patirti stresą, rizikuoti dėl garbės, todėl Lietuvos moksleiviai – vieni nelaimingiausių Europoje. Gėda, kad šiais metais pasikeitė ir buvo įvesta nauja studijų kainų

tvarka, kuri nesutampa su gyvenimo lygiu (studijos daug daugiau kainuoja negu dauguma uždirba), tai baisiai sugadino stojančiųjų planus. Reikia pamąstyti, ar pasirinkai įdomiausią dalyką, kuris verstų Tave domėtis juo iki gyvenimo pabaigos. Gaila, kad sulaukiau kritikos iš VDA: tikriausiai dėl mano negalios nenori manęs išleisti važiuoti pagal ERASMUS. Aš išvykti neskubu, kol kas ieškau tinkamos aukštosios mokyklos. O VDA vis tiek gera mokytis, yra gerų dėstytojų, kurie mane palaiko, gaunu pakankamai informacijos apie architektūrą. Ir, be to, džiaugiuosi, kad naujoji karta yra tolerantiškesnė nei vyresnė. Dėl šios problemos kalta Sovietų sąjunga, kuri baisiai elgėsi su neįgaliaisiais – versdavo gyventi grupėse, turėti savo regioną arba drausdavo eiti į bendrojo lavinimo mokyklą. Nors nesižaviu ir kapitalizmu, kuris būdingas Europos Sąjungai. Ir kapitalizmas kartais turi neigiamų aspektų – skatina konkurencingumą, pyktį ir t. t.

> **Viskas įmanoma, neįmanomų dalykų nėra, svarbiausia tikėti savimi. Jei atsiranda bėdų, neišsigąsk, taip visiems žmonėms nutinka.**

Tai istorija ir man nesvarbu – svarbiau eiti pirmyn su džiaugsmu ir palaikyti vienas kitą, pamiršti praeities ginčus ir nesėkmes. Viskas įmanoma, neįmanomų dalykų nėra, svarbiausia tikėti savimi. Jei atsiranda bėdų, neišsigąsk, taip visiems žmonėms nutinka. Nekreipk dėmesio ir rytdiena bus geresnė, įveiksi nesėkmes.

Mano manymu, neįgalieji nėra problema – jie turi savitą mąstymą ir gebėjimą, kuris galbūt prieštarauja kitų žmonių mąstysenai. Nejaučiu, kad esu kurčias, galiu bendrauti žodine kalba. Turėjau problemų bendraudamas su girdinčiaisiais žmonėmis, kurie dažnai manydavo, kad neįgalieji yra silpnesni už sveikuosius, tačiau kaip tik tokie žmonės dažniausiai būdavo atstumti. Girdintieji mano, kad gyvenime viską daro gerai, kad jų įvesta tvarka nepriekaištinga, nors iš tikrųjų kartais jie sukelia didžiuosius pykčius, nesutarimus, pavydą ir net nemoka jausti tikrojo gyvenimo. Apie tai man padėjo sužinoti mano darbo patirtis „Arkoje“ (Briuselyje).

„Arkos“ bendruomenė – tai bendruomenė, kurioje turintys proto negalią žmonės ir jos neturintieji gyvena kartu. Tikslas – žmonėms su proto negalia ir jų asistentams kartu susikurti namus, priimti vienas kitą kaip dovaną, suprasti silpnybes ir kartu geriau pažinti save. „Arkoje“ norėjau įsitikinti, kad kitokie žmonės nėra silpnesni. Pradėjau jaustis harmoniją su Visata. Bendruomenė labai padėjo pažinti save ir atrasti medžiagiškumą, kuris leido atrasti naujų gabumų ir pomėgių. Vadinasi, buvimas „Arkoje“ – tai savęs pažinimas. Tapau daug atviresnis, supratingesnis ir labiau pasitikintis savimi.

Supratau, kad mokydamiesi ar studijuodami neįgalieji kartais susiduria su sunkumais – nelabai noriai dėstytojai juos priima tokius, kokie yra, nesprendžia jų poreikių ir problemų, kartais ignoruoja. Visi žmonės, nesvarbu, kas ir kokie

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

jie yra, atitinka Visatos dėsnius, tad neįgalieji reikalingi, jie turi tokių privalumų, kurių kiti neturi. Priimdami juos, galime geriau pažinti pasaulį ir kurti geresnę tvarką.

Man nerūpi, kaip elgiasi su manimi – užtenka, kad turiu draugų, kurie mane palaiko. Nesijaučiu esąs kurčias. Dauguma žmonių žiūri į mane kaip į kitokį žmogų, turintį savitą mąstymą, gebėjimą, pomėgius, todėl kai kuriems įdomu su manimi pasikalbėti apie gyvenimą ir pasaulį. Daug kas priklauso nuo aplinkos: tvarkos, įstatymų, religijos, papročių, organizacijos, o aš ne – turiu savą gyvenimo filosofiją. Priklausymas tam tikrai grupei – tai savęs identifikavimas visuomenėje.

Be to, žodžiai „invalidumas“ ar „negalia“ man nepatinka, reikėtų išbraukti juos iš žodyno. Tai tarsi menkina žmonių vertę, tenka patirti daugiau kritikos.

Nenoriu sakyti, kad viskas blogai, teigiu tai, ką matau ir jaučiu. Manau, kad tai natūralu, tikėkimės, kad ateityje viskas susitvarkys ir problemos bus išspręstos. Be to, aš nė vieno žmogaus nesmerkiu. Juk pasaulis panašus į avilį: mes į jį įeiname pro tas pačias duris, bet gyvename skirtinguose narveliuose.

Robertas Šimonis
Vilniaus universitetas

Šiuo metu esu įgijęs VU filosofijos bakalauro kvalifikacinį laipsnį, tęsiu studijas magistrantūroje. Filosofija suteikia bene plačiausią humanitarinį išsilavinimą. Turiu gerų praktinių įgūdžių viešai dėstyti mintis ir jas argumentuoti, analizuoti bei interpretuoti įvairialypę informaciją.

Neapeliuodamas į savo negalią, ketverius studijų metus gyvenau kaip visi studentai (bendrabutyje), aktyviai lankiau paskaitas, dalyvavau visuomeninėje veikloje. Galimybės užsiimti profesine veikla nei kiek nesikerta su mano fizinėm galiom. Labai tuo džiaugiuosi.

Kodėl nusprendžiau studijuoti? Tiesiog nenorėjau tūnoti uždaroje erdvėje –kambaryje, kuriame svarbiausi daiktai – vaikštynė, rašomasis stalas, treniruokliai, kompiuteris, knygos. Durys, kurias varsto namiškiai, sienos ir mano mažas miestelis, kuris ribojo pasaulietinį žvilgsnį bei mąstymą.

Apsisprendžiau išsilavinimo siekti akivaizdiniu būdu, nes man atrodo, kad tik taip galima pajusti tikrą studentišką dvasią, susipažinti su sostinės gyvenimu. Nors susidūriau su neįprasta priežasčių virtine (nepritaikytas bendrabutis, transporto problemos vykstant į paskaitas, fakulteto nepritaikymas ir etc.), kuri tik ir teigė, kad studijos žmogui, turinčiam negalią, yra rimtas išbandymas ar net neįmanoma misija, tačiau viskam pakako tvirto apsisprendimo ir pozityvaus nusiteikimo į aplink esančią aplinką bei žmones.

Studentai ir dėstytojai pasirodė labai draugiški ir geranoriški, paslaugūs akademinės bendruomenės nariai. Niekada nesijaučiau diskriminuojamas ar pašiepiamas. Dėstytojai ir fakulteto administracija, iškilus būtinybei, visą laiką studijas derindavo su mano poreikiais ir galimybėmis, pvz.: paskaitos vykdavo žemesniuose aukštuose esančiose auditorijose, kartą buvau atleistas nuo praktinio užsiėmimo. Būdavo malonu, jei atsirasdavo aktyvių studentų, kurie irgi sąmoningai stengėsi pagerinti studijų galimybes neįgaliajam. Neminėsiu atskirų organizacijų ar asmenų, kurie prisidėjo prie specifinius poreikius turinčių studentų bendrabūvio gerinimo visuomenėje, nes jų buvo tikrai nemažai ir tiesiog būtų sunku prisiminti visų vardus. Tačiau norėčiau padėkoti Lietuvos studentų sąjungai, kuri stengėsi ir įnešė svarų indėlį įvairialypių žinių tam, kad sukurtų ypatingą ir netgi šiek tiek provokuojančią neįgalaus studento viziją. Ši vizija geriausiai išreiškiama tokia mintimi – būtina parodyti, kad neįgalusis yra lygiavertis ir lygiatei-

sis akademinės bendruomenės narys, nepriklausomas ir laisvas nuo mitologizuojamo invalido stereotipo. Juk neretai ir pats neįgalusis dėl įvairių sociokultūrinių priežasčių, savo neryžtingumo, informacijos apie studijų galimybes trūkumo būna nedrąsus žengti tą lemtingą žingsnį link Alma Mater.

Nors buvau ir vis dar esu didelis skeptikas, tačiau ir pats palaipsniui pradėjau dalyvauti universiteto veikloje, rezultatai buvo juntami ne iš karto, visgi noriu pabrėžti, kad akivaizdinių studijų vizija žmogui, turinčiam judėjimo sutrikimų, šiais laikais nėra jau tokia blanki. Pastaraisiais metais sparčiai didėja neįgalių studentų skaičius įvairiose Lietuvos mokymosi įstaigose, kuriose įgyjamas aukštasis išsilavinimas. Tam pasitarnavo ne vienas individas, ne viena organizacija – visi kartu mes tapome didele jėga. Svarbiausias entuziazmas, nes tai visiems pasaulio žmonėms suprantama kalba, kai viską darai su meile, kantrybe ir šypsena veide, žinodamas ir tikėdamas, kad pasieksi galutinį rezultatą.

> **“Apsisprendžiau išsilavinimo siekti akivaizdiniu būdu, nes man atrodo, kad tik taip galima pajusti tikrą studentišką dvasią.**

Visų pirma, man studijos yra būtent tas veiksnys, dėl kurio vystoma ir ugdoma intelektualinė įtampa, humaniškumo, atsakingumo ir sąžiningumo jausmas. Dažnai visa tai – sunkiai pasiekiama, ypač jei esi ribojamas pilkos kasdienybės vargų ir rūpesčių. Pasakysite, kad siekiant aukštojo išsilavinimo gyvenime rūpesčių irgi nesumažėja. Tiesą sakant, taip, rūpesčių tik padaugėja. Puikiai žinojau, jog turėsiu aukoti savo energiją, protą ir laisvą laiką, kad tapčiau tikro studento vardo vertas žmogus. Manau, kad daugeliui sąmoningų šio pasaulio gyventojų, svarbiausia gyvenime yra turėti tikslą ir jo atkakliai siekti. Juk geriau turėti šiek tiek mažiau laisvo laiko, nei jo turėti per daug, bet nežinoti, ką su juo veikti. Turinčiam specifinių poreikių žmogui pasirinkimas, kur savo laisvą laiką galima būtų realizuoti, yra tikrai menkesnis, nes mes (neįgalieji) vargiai emigruosime į svečias šalis ieškoti laimės ir lengvo uždarbio, kuris yra įgyjamas fiziniu darbu. Būtina pridurti, kad Tėvynėje, deja, irgi ne visi neįgalieji sugeba užsiimti kokia nors veikla, už kurią gautų atlygį arba bent jaustųsi reikalingi visuomenei. Taigi kad neskambėčiau perdėm subjektyviai, turiu pripažinti, jog labai džiaugiuosi vienu dalyku – visada Lietuvos miestuose buvo ir yra įvairių įstaigų, neįgaliųjų dienos užimtumo centrų, kur panašaus likimo žmonės buriasi, leidžia laiką kartu, mokosi ir įgyja tam tikros profesinės patirties bei amato. Tačiau su Jumis būsiu atviras, tai tiesiog netenkino manęs, nes nuo vaikystės su baltu pavydu žvelgiau į žmones, kurie yra inteligentiški, plačios erudicijos, išsilavinę ir akademiškai aktyvūs.

Gali nuskambėti naiviai, bet viskas yra pasiekiama ir įgyvendinama – tereikia pašalinti pasyvų nusiteikimą ir tapti pilietiškai sąmoninga ir aktyvia visuomenės dalimi, kuri priima ne pagalbos prašančiojo, o lygių galimybių reikalaujančio (nepabijosiu šio žodžio) poziciją.

Studentų savivaldos
neįgaliesiems

Šiame skyriuje aprašoma Studentų savivaldų veikla aukštojo mokslo prieinamumo neįgaliesiems srityje ir negalios srityje apskritai. Pirmiausia, patirtimi dalijasi Klaipėdos universiteto Studentų sąjunga (KU SS), organizuojanti renginį „Meno ratas“. Vytauto Didžiojo universiteto Studentų atstovybė (VDU SA), pristatanti socialines akcijas „Pabūk neįgalus“, Kauno technologijos universiteto Studentų atstovybė (KTU SA), pristatanti logotipo „Būk kartu“ atsiradimo istoriją ir jo naudojimo tikslą.

Klaudija Kionies
Klaipėdos universiteto Studentų atstovybė

MENO RATAS

Pirmiausia atsirado idėja. Klaipėdos jaunimui trūksta meninės saviraiškos renginių, kurių metu galėtų bendrauti ir pasirodyti visos jaunimo amžiaus grupės. Šio renginio vizija – įvairių menų sintezė. Erdvė, kurioje gali demonstruoti savo kūrybą ir dalyvauti alternatyvios mados konkurse. Šiuo tikslu Lietuvos studentų sąjungai buvo parašytas projektas, kuris laimėjo finansavimą.

„Meno ratas“ – renginys, reikalaujantis specifinės erdvės ir atmosferos. Todėl renginio vieta buvo pasirinkta alternatyvi – apleistas angaras. Organizatoriai stengėsi ne tik erdve, bet ir apšvietimu, dekoracijomis suteikti renginiui meninės vertės ir grožio. Siekėme sukurti erdvę, kurioje savo gabumus ir nuostabią fantaziją galėtų parodyti visi norintys.

Šio renginio idėja brendo net dvejus metus, nes buvo sudėtinga suderinti ir surasti tikslią koncepciją. Galiausiai buvo nuspręsta, kad reikia orientuotis į al-

ternatyvų meną kaip į laisviausią ir įvairiausią meninę išraišką. Taip pat pradėta mąstyti apie jaunimo poziciją „karo keliuose“ klausimu. Stengėmės parodyti, kad ne vien jauni žmonės yra atsakingi už „karo keliuose“ situaciją, skatinome jauno žmogaus užimtumą, meninės vertės suvokimą, kito asmens saviraiškos toleravimą.

Vlado Čizo nuotr.

„Meno ratas“ – tai jaunimo renginys, kurio vienas iš uždavinių buvo prieinamumas visiems: įgaliesiems ir neįgaliesiems. Renginio vieta visokeriopai prieinama įvairiai auditorijai. Vieta buvo pasirinkta neatsitiktinai. Pirmiausia dėl didelės erdvės tokio renginio koncepcijai, ir erdvės, tinkamos meno ir alternatyvos išraiškai.

Organizuojant renginį, buvo aktyviai bendradarbiaujama su mokyklomis, įvairiais būreliais ir studentais. Be to, buvo siūlomos bendradarbiavimo galimybės įvairiems rėmėjams, būtent jie buvo supažindinti su renginio koncepcija.

Galutinis rezultatas – 2009 m. spalio 30 dieną įvykęs renginys „Meno ratas 2009“. Jame buvo parodytos 13 moksleivių ir 6 studentų drabužių kolekcijos ir muzikiniai pasirodymai. Žiūrovai turėjo galimybę stebėti Klaipėdos universiteto (KU) jaunųjų režisierių pjesę, šiuolaikinio šokio grupės „Žuvies akis“ šokį, jaunųjų dailininkų gyvą tapymą ir, žinoma, kolekcijų pristatymą.

Šiais metais ypatingą dėmesį skyrėme aktyviam žmonių su negalia dalyvavimui Klaipėdos universiteto Studentų sąjungos (KU SS) organizuojamuose renginiuose, stengėmės įtraukti neįgaliuosius į visuomeninę veiklą. „Meno ratas“ – puikus pavyzdys, kad nepaisant negalios, nesvarbu, kokia ji yra, galima aktyviai dalyvauti ir prisidėti prie renginio organizavimo. Šiame renginyje dalyvavo Klaipėdos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokyklos mokiniai, kurie parengė ir demonstravo savo drabužių kolekciją su vaidybos ir šokių elementais. Komisijos nare ir asmeninio prizo steigėja tapo VDU magistrantė Rūta Kupčinskaitė – studentų su negalia atstovė. KU SS tikslas – įtraukti neįgalų jaunimą, padėti atskleisti savo kūrybinius gabumus, skatinti visapusišką ir visavertį dalyvavimą įvairioje jaunimo, o ypač studentų, veikloje, skatinti jaunų žmonių toleranciją ir supratingumą.

„Meno ratas“ buvo atviras visiems – drabužių dizaineriams, modeliams, dailininkams ir kitų meno rūšių atstovams. Viso renginio metu paveikslus tapė Klaipėdos E. Balsio menų gimnazijos mokiniai, taip pat buvo sudaryta puiki galimybė pasireikšti ir akademinės bendruomenės nariui su negalia.

Po renginio galime teigti, kad, esant dideliam norui ir organizatorių iniciatyvai, įvairaus pobūdžio renginiai gali būti ne tik prieinami žmonėms su negalia, bet juos reikėtų įtraukti ir į organizacinę renginių veiklą. KU SS pirmoji me-

tė iššūkį ir surengė tokio masto renginį, į kurį buvo įtraukti neįgalūs mūsų visuomenės nariai.

Tačiau tai ne pirma KU SS veikla su neįgaliaisiais. Šiais metais pasirašyta bendradarbiavimo sutartis su Klaipėdos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų mokykla. Pagrindinė sutarties pasirašymo priežastis yra skatinti mokinių tolesnę integraciją į aukštąjį mokslą, supažindinti KU ir kitų Klaipėdos aukštųjų mokyklų studentus su tokio pobūdžio mokykla, rengti bendrus renginius ir edukacines programas. Tarptautinės studentų dienos proga vykdomos pažintinės ekskursijos po šią mokyklą. Per ekskursiją studentai gali susipažinti su mokyklos veikla, pabendrauti su mokiniais ir pabandyti suvokti, kaip vyksta bendravimas gestų kalba.

2009 m. rugsėjo mėnesį buvo išleistas informacinis leidinys „Klaipėdos universitetas studentams su negalia“. Tai KU SS iniciatyva, kurios tikslas – suburti visus neįgalius studentus ir įtraukti juos į visuomeninę ir organizacinę veiklą. Tačiau šiuo metu nėra nei vieno aktyviai veikiančio studento, nors Klaipėdos universitete studijuoja 35 studentai su negalia (toks oficialus studentų, kurie 2009 m. pasinaudojo finansine parama, skaičius).

Šiuo metu yra vykdomos derybos dėl gestų kalbos mokymo studentams ir dėstytojams. Poreikis Klaipėdoje yra labai didelis. Norime, kad gestų kalba ir bendravimas ja būtų aktualus tiek studentams, tiek dėstytojams, nes atsiranda vis daugiau klausos negalią turinčių žmonių, norinčių integruotis į universiteto bendruomenę.

Vlado Čizo nuotraukos

Rūta Kupčinskaitė
Vytauto Didžiojo universiteto Studentų atstovybė

SOCIALINĖS AKCIJOS „PABŪK NEĮGALUS“ IR „EI, STUDENTE – VISI MES LYGŪS“

Vytauto Didžiojo universitete (VDU) yra šie fakultetai: Humanitarinių mokslų, Ekonomikos ir vadybos, Informatikos, Gamtos mokslų, Socialinių mokslų, Politikos ir diplomatijos, Katalikų teologijos, Menų, Teisės ir Socialinės gerovės. VDU stojantiesiems siūlo rinktis iš 26 bakalauro, 45 magistrantūros ir 11 tęstinių studijų programų. Taip pat priimama į vientisąsias teisės studijas ir 17 mokslo krypčių doktorantūrą. VDU akademinė bendruomenė – tai daugiau nei 9000 studentų, 550 dėstytojų ir mokslininkų, 20 000 absolventų (po 1989 m.) Kasmet daugėja studijuojančių studentų su negalia, šiandieną VDU studijuoja apie 100 įvairią negalią turinčių studentų.

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Nuo 2006-ųjų metų vis plačiau pradėta inicijuoti studentų su negalia veikla, padedanti integruoti neįgaliuosius ir įgaliuosius studentus į bendrą akademinę veiklą. Kartais sunku pastebėti kliūtis, kol su jomis nesusiduri. Regis, kartais elementarus laiptelis virsta didele kliūtimi link savarankiško gyvenimo ar pasirinkimo. Kai kurie susidurs su begale knygų, kurių teksto negalės skaityti, nes jis nėra parašytas Brailio raštu. O kaip tarti užsienio kalbos žodžius, jei jų tarimo negirdi? Tačiau nei klausos, nei regėjimo, nei judėjimo ar kita negalia neturėtų trukdyti siekti aukštojo mokslo. Visa tai įmanoma, jei tik šiek tiek pasistengiame bendromis jėgomis ieškoti galimybių įveikti kliūtis. Taip nutiko VDU, kai atsirado drąsos keisti kliūtis į galimybes. Tuomet kilo puiki idėja suorganizuoti akciją „Pabūk neįgalus“. Net rektorius Zigmas Lydeka sutiko pasivažinėti po universitetą neįgaliojo vežimėliu ir pamatyti, kur reikėtų gerinti aplinką. Dabar turime naujus modernius liftus, labiau prieinamą aplinką, suderintą ir lankstesnę mokymosi sistemą. Taip pat 2006-aisiais metais buvo atliktas aplinkos prieinamumo tyrimas, kasmet į tyrimo sąrašą įtraukiama vis daugiau prieinamų neįgaliesiems patalpų ir naujovių. 2009 m. pavasarį iškilmingai buvo atidarytas poilsio kambarys, skirtas studentams, turintiems specialiųjų poreikių, mamytėms su mažais vaikučiais ir kitiems universiteto bendruomenės nariams, jaučiantiems poreikį jame pabūti. Perkirpdami raudonąją juostą, rektorato darbuotojai ir Rektorius paskelbė kambarį atidarytu ir palinkėjo, kad šis kambarys sudarytų palankias sąlygas studentams su specialiaisiais poreikiais ir jų bendraminčiams įvairiai jų akademinei veiklai. Nuo šiol studentai su negalia rengia neformalius susitikimus, draugiškai bendrauja ir renka informaciją, dalijasi patirtimi, patarimais ir kt. Kamba-

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Gasparo Aleksos nuotr.

ryje yra treniruoklis, masažo kėdė ir minkštas kampelis. Savotiškai galime pasidžiaugti mini biuru, kuriame ir kyla įvairiausios veiklos idėjų.

2008 m. rudenį buvo suorganizuota tarpuniversitetinė akcija „Ei, studente - visi mes lygūs“. Jos metu KTU ir VDU studentai, dėstytojai ir vadovybė galėjo susipažinti su negalia: pasivažinėti neįgaliojo vežimėliu ir susidurti su neįveikiamomis kliūtimis; pajusti, ką jaučia neregys, būdami užrištomis akimis; negalėti įprastai kalbėti – su draugais bendrauti gestų kalba. Renginys susilaukė nemažai dėmesio, todėl jis kiekvienais metais vykdomas Pavasario festivalio ir Tarptautinės žmonių su negalia dienos metu. Beje, tarptautinės žmonių (šiuo atveju – studentų) su negalia dienos paminėjimas tampa VDU tradicija.

Šiais metais per VDU Pavasario festivalį viena iš trijų šventės dienų buvo skirta socialinių reikalų klausimams. Tą dieną vyko renginys, skirtas visuomenės švietimui negalios tematika. Laisvės Alėjoje buvo galima gauti „vairuotojo teises“, įveikus kliūčių ruožą neįgaliojo vežimėliu. Šis savotiškas žaidimas susilaukė daug vaikų dėmesio, taip pat buvo laužomi prietarai ir stereotipai, jog vežimėliu važinėti negalima neturint negalios. Žinome, kad visuomenėje vyrauja nuomonė, jog žmogus, neturintis negalios, besivažinėdamas neįgaliojo vežimėliu, gali prisišaukti nelaimę. Tačiau drąsus jaunimas to nepabūgo ir mielai dalyvavo akcijoje. Taip pat per akciją VDU patalpose buvo rodomi socialiniai filmukai negalios tematika ir vyko Gyvoji biblioteka.

Džiugu tai, kad tokie renginiai skatina studentus, dėstytojus ir praeivius atkreipti dėmesį, jog negalia netrukdo siekti aukštojo mokslo ar dalyvauti bet kurioje akademinėje veikloje.

Aleksandra Suchova
Kauno technologijos universiteto Studentų atstovybė

LOGOTIPAS „BŪK KARTU“

Šiais laikais mūsų visuomenėje padaryta tikrai daug, kad neįgalus žmogus visur jaustųsi komfortiškai. Žemi autobusai, garsinės pėsčiųjų perėjos, kone prie kiekvienos įstaigos yra pastatytos nuovažos žmonėms su neįgaliųjų vežimėliais. Atrodytų, kad daroma labai daug, jog išėję į miestą ar parką neįgalieji jaustųsi patogiai, tačiau taip tikrai nėra. To priežastis – visuomenė, vis dar nepakeitusi savo požiūrio, kuris susiformavo dar senais laikais. Dar ir dabar žmonės, pamatę neįgalųjį, reaguoja taip, lyg matytų ką nors nenormalaus. Paklauskime savęs, ar mes norėtumėme vaikščioti po miestą, jei kiekvienas praeivis nužvelgtų mus ypatingu žvilgsniu ar net pasakytų nemalonią replika? Žinoma, kad ne. O jei neįgalus žmogus jaučiasi nesmagiai savo gatvėje, kas jį galėtų motyvuoti eiti į vieną ar kitą renginį.

Būtent dėl šių priežasčių ir kilo idėja sukurti išskirtinį logotipą, kuris kiekvienam žmogui su negalia sakytų: „Tu esi laukiamas! Ateik, pabūk kartu su mumis.“ Jeigu informacijoje apie renginį bus pateikiamas šis logotipas, tai reikš, kad šis renginys yra prieinamas žmonėms su negalia. Jeigu aplinka, kurioje vyks renginys, bus ne visai prieinama neįgaliajam, tuomet šalia logotipo bus nurodomi kontaktai žmogaus, kuris padės judėti arba suteiks reikiamą pagalbą per renginį. Mes norime užmegzti glaudesnį ryšį su neįgaliaisiais. Kai neįgalus žmogus pamatys logotipą renginio plakate ar kokiame nors kvietime į diskusiją, jis žinos, kad ten yra laukiamas, kad tame renginyje žmonės supras jį ir padės, kai to reikės.

Nemanau, kad žmogus su negalia arba be jos kuo nors skiriasi. Skiriasi tik mūsų požiūris, kurį mes ir bandome suvienyti. Tikimės, jog šis logotipas bus naudojamas visame studentiškame judėjime.

Klaudija Kionies, šio logotipo kūrėja, teigia, kad pėdutės jai pirmiausia asocijuojasi su ėjimu į priekį. Pėdučių spalvų žaismas atspindi, kad esame skirtingi, bet ir vienodi, nes einame bendro tikslo link. Pirma pėdutė yra didžiausia, vedanti mažesnes ir silpnesnes pėdutes. Tai reiškia pagalbą, keliaujant visiems kartu mažais žingsneliais, nepaisant įvairių kliūčių.

Apie
Lietuvos studentų sąjungą

Lietuvos studentų sąjunga (LSS), įkurta 1991 metais, yra nacionalinė, demokratinė, nepriklausoma ir nevyriausybinė organizacija, atstovaujanti Lietuvos studentų interesams, jungianti Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų savivaldas.

Aukštųjų mokyklų studentų atstovybėms vadovauja studentų renkami prezidentai. Jie sudaro LSS Tarybą, formuojančią organizacijos politiką. Atstovybės taip pat deleguoja atstovus į aukščiausiąjį LSS valdymo organą – Konferenciją, kuri renkasi kasmet, vertina centrinės būstinės veiklą, renką LSS prezidentą, kuriam talkina prezidiumas, kartu su organizacijos vadovu įgyvendinantis organizacijos tikslus.

LSS atstovauja ir gina Lietuvos studentus aukščiausiu lygiu, kai aptariami socialinės ir ekonominės gerovės, akademiniai ir kiti svarbūs studentams klausimai.

Įgyvendindama savo tikslus, LSS organizuoja nacionalinius ir tarptautinius renginius bei akcijas, taip siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į esamas problemas, kurti ir tobulinti švietimo politiką, skatinti tarptautinį ir tarpkultūrinį bendradarbiavimą, tobulinti studentų įvaizdį visuomenės akyse.

LSS užmezga ir plėtoja kontaktus su sprendimus priimančiomis valdžios institucijomis, Lietuvos bei tarptautinėmis jaunimo, studentų, moksleivių ir kitomis organizacijomis, mokymo įstaigomis.

Organizacija rengia ir vykdo projektus, skirtus studentų akademinei bei socialinei padėčiai gerinti, organizuoja mokymus, rengia seminarus, forumus, konsultuoja studentų savivaldų narius.

Lietuvos studentų sąjunga kasdien dirba tam, kad kiekvienas atmintų, jog išsilavinimas yra teisė, o ne privilegija!

Lietuvos studentų sąjunga
A.Vivulskio g. 36, 2 a.,
LT-03114 Vilnius.
Telefonas: (8 5) 268 53 30.
Faksas: (8 5) 261 17 97.
El. paštas: info@lss.lt
www.lss.lt

Asmuo kontaktams:
LSS socialinės integracijos koordinatorė
Rūta Ruolytė
El. paštas ruta@lss.lt
Tel. (8 5) 268 53 30
Mob. tel. 8 611 02 291

Priedai

Priedas Nr. 1.
Nuotolinės studijų programos Lietuvos aukštosiose mokyklose

	Aukštosios mokyklos	Nuotolinės studijų programos
1.	Europos humanitarinis universitetas	Siūlomos tokios pačios nuotolinės studijos kaip ir dieninės www.ehu.lt
2.	Kauno kolegija	„Turizmo ir viešbučių vadyba“
3.	Kauno medicinos universitetas	„Epidemiologija“,„Nauji diagnostikos metodai oftalmologijoje“,„Paaugliams palanki sveikatos programa“,„Vaikų infekcinės ligos“,„Vaikų ir suaugusių akių diagnostikos ir gydymo aktualijos“
4.	Lietuvos muzikos ir teatro akademija	„Tarpukario Lietuvos muzikinė kultūra“, „Lietuvių fortepijono meno istorija“,„Kalendorinių švenčių ir apeigų muzikinis folkloras“,„Kultūros industrija ir populiarioji kultūra“,„XX a. antrosios pusės akademinės muzikos istorija (1945–2000)“, „Muzikos ir kūrybos pedagogika“, „Šiuolaikinio muzikinio ugdymo sistemos“,„Muzikinių gabumų lavinimas“, „Ankstyvasis bei specialusis muzikinis ugdymas“,„Raidos psichologija“, „Bendravimo psichologija“,„Pianisto mąstymo ugdymo pagrindai“,„Muzikos interpretacijos istorija ir teorija“,„Pučiamųjų instrumentų orkestrų bei jų repertuaro raida ir veiklos specifika“, „Harmonijos pradmenys“, „Balso akustika“,„Audicinio intelekto formavimas: istorinė raida ir šiuolaikiniai principai, panaudojant IKT“, „Kompiuterinio raštingumo pagrindai muzikos pedagogams“, „Programos Sibelius naudojimas muzikos pamokose“,„Rytų klasikinės muzikos tradicijos: Indija, Persija, Kinija“,„Muzikos ir judesio pedagogika“, „Išgirskime muzikos faktūra“, „Muzikos suvokimo pratybos“, „Šiuolaikinė harmonija“
5.	Lietuvos veterinarijos akademija	„Ekologinė gyvulininkystė“,„Rinkodaros pagrindai“
6.	Marijampolės kolegija	„Edukologijos įvadas“,„Pedagoginis tyrimas“,„Bendroji psichologija“, „Vadyba“,„Verslo matematika“,„Vaiko sveikata“,„Specialioji pedagogika“, „Pedagogines minties ir švietimo istorija“
7.	Mykolo Romerio universitetas	„Teisė ir valdymas“,„Socialinis darbas“
8.	Šiaulių kolegija	„Vadyba (Kooperia)“,„Kelionės organizavimo įmonių darbas (Kooperia)“, „Lietuvos turizmo ištekliai (Kooperia)“,„Visuotinė kokybės vadyba“, „Dokumentų valdymas“,„Tinklo operacinės sistemos“,„Kompiuterių tinklai ir telekomunikacijos“,„Kompiuterio aparatinė įranga“,„Tinklo protokolai“

	Aukštosios mokyklos	Nuotolinės studijų programos
9.	Šiaulių universitetas	Nuotolinių studijų centras teikia 117 studijų programos modulių, iš kurių: fizikos mokslai – 27; socialiniai mokslai – 40; humanitariniai mokslai – 11
10.	Utenos kolegija	„Teisės pagrindai“, „Įmonės dokumentacijos tvarkymo anglų kalbos programa“,„Turizmo organizavimas“,„Smulkaus ir vidutinio verslo administravimas“,„Verslo planavimas“,„Marketingas“,„Darbo išteklių valdymas“,„Kelionių geografija (1): Lietuvos turizmo ištekliai“,„Kelionių geografija (2): Europos ir pasaulio dalių turizmo ištekliai“,„Individualus socialinis darbas“,„Vadybos pagrindai“,„Kompiuterinio raštingumo kursai pagal ECDL reikalavimus“
11.	Vakarų Lietuvos verslo kolegija	Apie 30% visų studijų programų vykdomos nuotoliniu būdu
12.	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	„Nekilnojamojo turto vertinimas ir valdymas“,„Statybos valdymas“,„Verslo valdyba“,„Veiklos procesų valdymo technologijos“
13.	Vilniaus pedagoginis universitetas	„Biologija“, „Geografija“,„Gamta“,„Ekonomikos ir verslo pagrindai“
14.	Vilniaus teisės ir verslo kolegija	„Verslo vadyba“,„Transporto vadyba“,„Turizmas ir viešbučių administravimas“,„Finansai“,„Buhalterinė apskaita“

Gilles Verschoore nuotrauka

Išleido: Lietuvos studentų sąjunga.
Parengė: Rūta Ruolytė, Dainius Dikšaitis.
Redagavo: Arūnas Dagys.
Maketavo: Arūnas Aleksandravičius.

ISBN 978-9955-9900-4-8